Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 12 АВГУСТ, 1989 ШУ. ★ № 96 (7754). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК хинна совещани

9 августа центральни массови информаце средствай кулгалхой совещани хилар КПСС ЦК. Из хьайийлллар КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара Н. Н. Слюнькова.

Парте къаман политика дешашта хетаяь кастта хургйолча КПСС ЦК Пленума кийчо ярах бола хоам бир КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара В. М. Чебрикова. Цо белгалдаьккхар, вай общество кердайоаккхача хана къаман политика эрга ца йоаккхаш Iе йиш йоацилга. ХIанз хулаш латтача процессий анализо, укх выводага вуг — общественни отношеней цу даькъе духхьал дIадахачох юхедиса гIалаташ тоадаь ца Iеш, радикальни хувцамаш де эшаш хиларга.

Дувцар да, хIанзарча хьалашкарча кердача къаман политиках, хIаьта керттера принципаш латт халкъий цхьатарра бокъо, къаманга хьежжа доацаш наьха цхьатарра бокъо хиларах, интернационализмах. ХIанз массови информаце средствашa массаза цун терко е еза.

Докладчико къаьстта теркам тIаэзар, тахан геттара чIоагIа дискуссеш еча проблемашта — дувцар да, керттерча даькъе Советски федераци дегIакхувларах, ССР Союзеи союзни республикайи компетенце соотношенех, кхыдолча дешаех.

Цо белгалдаьккхар, къамашта юкъерча гIулакхашка керда хIамаш чакхдахаро вай федераци чIоагIъе, хIара союзни республиках бокъонца суверенни пачхаьалкхе хьае, иштта еррига автономни образованей бокъонаш дикка шеръе таро лулга. Цу лостамах кепайоазою, радиос, телевидене массанега дIакхоачаш къамаьл де деза.

ХIанзарча пропаганда чулоацамах дувцаш, КПСС ЦК секретара белгалдаьккхар, цо ше де лерхIар наха кач ца дехкаш, из цар дог-уйла ховш хила езилга. Укхаза нийса доаца хетараш а трактовкаш а хила йиш яц.

Демократизаце, перестройкас, гласноста йоккха паргIато а енна дегIаухача къаман сакхетамах, цхьайолча хана, шоашта болча аьттонна пайда кйбу, иштта, къаман дог-уйлаех пайда а эцаш, халкъан хьашташта гаьна дола шоай декхараш кхоачашде гIерт бе-бе карьеристаш, бехктокхам кхета ца беш бола нах. Укхаза журналиста перо чIоагIа а бокъонца партийни а хила беза.

Совещане доакъошхошта парте отчеташ, хоржамаш дарей халкъа депутатий Советий аргIан йоаца сессеш чакхъяхарен белгалонаш дIайовзийтар КПСС ЦК партийни строительствай кадрови балхеи Отдела заведующе заместителa Ю. И. Рыжова. ШоллагIа дунен тIом дIаболабаларца ювзаеннача событех информаци йир КПСС ЦК. Дунен халкъашта юкъерча гIулакхий Отдела заведующе В. М. Фалина.

Совещани чакхйоалаш къамаьл дир Н. Н. Слюнькова. Цо белгалдаьккхар, къамашта юкъерча гIулакхашкара халонаш эшаяра парте Центральни Комитета идеяш кхоачашъечара массови информаце средствай бехктокхам дегIабенилта. Къаман проблемашта хетаяь еча дискуссей чулоацам белгала хила беза конструктивностаца, ира къовсамаш дита а дита, паргIатта, хоадам беш йола решенеш лахарга баларца.

Парте отчеташи хоржамаши дарца, халкъа депутатий Советий аргIан йоаца сессеш чакхъяхарца дувзаденнача дешаех дувцаш КПСС ЦК секретара белгалдаьккхар, моттигерча вахара проблемай, партийни организацей балха, Советашта перестройка яра кIоаргга а критически а уйла е езилга.

Иштта, партийни кепайоазон декхар а хинна дIаотта деза халкъа Iаьдала лакхехьарча органаша баьча балха цIенхаштта анализ елга, СССР халкъа депутатий Съездо, иштта Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе вай общества вахаре деча хувцамий лоархIам, перестроечни процессаш кIоаргьялар хьахьокхилга, Къаьстта теркам тIабахийта беза СССР Лакхехьарча Совета сессе тIайийца решенеш кхоачашъелга вIаштIехьдаккхара.

(ТАСС).

Сийле хийла хьалхалаттарий

Говзанча

Дукха ха йоаццаш хиннача республика агропромышленни комплекса гIишлош ерий совещане, Сийлен грамотеи ахчан премии елар Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза штукатур-маляра Поленникова Клавдияна.

...Колхоза правлене Клавдиях хаттар дича: «механически мастерске цехашка кIира тохаш, басар хьокхаш, кхытайпа лостам беш я цун звено, цига хила езаш я», аьнна, жоп делар тхога.

Мастерске цхьан помещенера кхалнаха доаккха илли дар хьахозаш. Цу чу дIачудаьлча, кхо йоI йоаллар пенашта кIира тохаш, корашта басар хьокхаш.

Болх ираз долаш а бийца, оаха лехар малав шоашка дIахайтача:

— ХIанзарчоа со я тха звенона кулгалдеш, хIаьта тха нани — Клавдия отпуске я хIанз. Из йоацаш сагота долаш лерттIа болх а хьаболац, илли а доаккхалац. Из балха мала хьаараяла еза а хIанз мичай а дикагIа тха бригадира Эрмантраут Якова дувцаргда, — аьлар, мехкарех цхьанне.

ТIехьагIа хайра тхона тхога жоп деннача йоIах дар а. Из хиннаяр Поленникова Клавдияс штукатура - маляра болх бе Iомаяь Кабанова Людмила. Цунца къахьегаш йола Камарцева Надя звено йоалаяьр а Клавдия я. Цар ханара я Бондаренко Лидия а. Цудухьа шоай звеньевойх нани мара алац мехкараша.

Колхоза гIишлошъеча бригада контора хьалхашка хьалтеха доаллача Сийлен улга тIа дар Клавдияй сурт а.

Эрмантраут Яков шийи кабинете вар. МалагIча гIулакха даьхкад дIахайтача:

— Дика болх ба Iио даьхка. Иштта болча, шоаш хьадечох дог лазача къахьегамхоех язде а доагIа дукхагIа, — аьлар бригадира. — ХIаьта фу аргда аз Клавдиях. Эггара хьалха белгалдаккха деза цо тха колхозе болх бу хIанз иттлагIа шу долга. Тха бригаде ялехьа Орджоникидзевски станице ПМК-7 къахьийга а гIаьхха балха опыт йолаш а яр из. Геттара дика специалист хиларах тешал деш яр ПМК-ра цунна енна характеристика. Цудухьа тхо долча хьайоаггIаше а звенона кулгалде оттайир оаха из. Дехке а даьннадац. Ше хержача профессех яшаш, цунах доаккхал деш, къахьегама тIера саг я из. ХIаьта, цунна къаьстта дика дар фуд аьлча: хьа мел дер тешшаме ду цо. Ловш яц мекъал, харцдар. Иштта болх бе а хила а Iомабу шийи звенора мехкарий а. Цудухьа доккха сий ду цун еррига тха коллективо. Клавдия хержай бригада советe.

Керттерча даькъе помещенешта ремонташ еш я Поленникова шийи новкъостаца. Колхозе къахьегаш бола нах бахача Троицкая станицерча школашка, берий беша, кхычахьа — цар болх мел баьчар звенона баркал оалаш каьхаташ ухийт боахама правленега.

— Бакъдар хIана алац, — дувц Эрмантраут Якова дIахо. — Дикка новкъостал ду цо сона. ЛерттIа болх дIабахьа эшача гIишлон материалашца Iалаш ца еш ше йитача, оарц доаккх, колхоза правлене гIулакх ца дича, кхыметтел района кулгалхошка дIакхоачаш. ХIаьта законагIа шийна а болх тоабара а доагIар хьадаллалца царна тIехьара а ялац. Соахка дар на. Iай болх бара берий беш кийчъеш йоаллаш, штукатурни балхаш де цемент, корашта, наIарашта хьакха басар хьатIа ца дахьаш йитар звено цхьан дийнахьа. Сецца конторе хьавеча, сога хьежаш кIал ягIаш корайир сона Клавдия. Со бIаргагушше дов де йолаелар. Цунна дIаяла грамм цемент, басар дацар сога. ДIадийцар аз этта хьал. «Iа хьай болх бе, хIаьта хIанзара кхоачамбоацар нийсдалийтарах бехке малав аз тохкаргда вайна», аьнна дIалккха яхар. Хьалха аз енна хиннача заявкагIа эша цемент, басар, кIира лургхилараx со сатувсаш ца хинна шифер кхыметтел ера бригаде делкъел тIехьагIа. Цхьа ха яьлча гучадаьлар сона, со волчара дIахо Клавдияс цу дийнахьа бихьача наькъах дар. Колхоза правлене дийцачох шийи гIулакх ца хилча, райисполкоме яха хиннаяр из.

Делкъа ха хьатIакхоачаш Поленниковай цIагIа дахар тхо. Городе яхай из, саррахьа шо доагIе цIагIа хургья шоана аьлар тхога цун лоалахоша.

Цар аьннача тайпара даьхкача, беша коартолаш охкаш йоаллаш корайир тхона Клавдия. Тхо малашд хайча:

— Хьаьшашта тхо раьза да массе хана. Дукха ха йоаццаш мара цIа а енаяц со. ХIама ца деш хилча кулгаш кIомалундаь, коартолаш хьаахка эттаяр. Уж яхьийта езаш я Тюмене. Нане коартолаш къаьстта чам болаш хет цигарча са воккхагIа волча вийий — Сергея берашта. Кастта Советски Эскаре гIулакх даь цIава везаш ва зIамагIа вола Виктор а. Механизатор ва из, — аьлар Клавдияс.

Московски областе яьй Клавдия. Немецки фашисташта духьала латтача тIем тIара цIаванзар да. Цу халача хана нанна боахам лелабе новкъостал де дезаш нийсденна, бархI класс яьккхача йита йийзар школа. Сецца хьалгIетташ мангала ухаш, коа-карта хьайбашта Iуналн деш цо ца беш болх бацар. ЗIамига яле а деррига вIаштIехьдоалар цун.

Маьре а яха шоллагIа кIаьнк ваь ираз долаш вахар дIадоладеннача хана велар мар. Из массе хана дагаухаш цига кхы яха ца могаш, 1964 шера Орджоникидзевски станице яха ера. ПМК-7 балха эттар. Хьалха цIаккха баь боацаше, сиха карaберзабир штукатур-маляра болх. ТIаккха Троицкая станице цIенош а ийца цига яха Iохайра. XIX партсъезда цIерагIча колхозе болх бе дIайодаш, къахьегама тIера йола из дIаяхийта дукха раьза бацар ПМК кулгалхой.

Иштта хала доллаше, шаккхе воI, оалаш долчча тайпара, когашта оттавир. Юкъера школа чакхъяккхийтар. Шиннех а лакха говзал йола механизатор хилар.

Клавдия йолчара дIадолхаш цун звенора мехкарий кхийтар тхоах.

— Оаша фу ду? — хаьттача:

— Нани цIаеналга хайна, цунна коакарта хIама эший хьажа а керда ашараш Iомае а долх,—аьлар Кабанова Людмилас.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: К. Поленникова.

ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШ

КПСС обкома бюро, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо 1988—1989 шера Iан замалахьа хьайбай продукце дукхагIа эцара а яккхара а тIехьа хиннача социалистически яхье республикай цхьацца районаша, дуккхача колхозаша, совхозаша, хьайбаш леладеча даькъе хьалхале лелаераша дика толамаш даьха долга белгалдаьккхад.

БIаргча хьанийцача, пачхаьалкхенга Iан замалахьа дулх дохкара план республике гIолла 104 процент кхоачашъяьй, шура—99,9, тха—111 процент.

Социалистически яхье дикагIа дола толамаш даьхар Ачхой-Мартановски, Назрановски, Шелковски районаша, Шелковски района «Червленский» яхача колхоза, Ачхой-Мартановски района «Бамутский», Надтеречни района «Озерный», Урус-Мартановски района «Гехинский», Шалински района «Курчаловский», Назрановски района «Маяк» яхача совхозаша.

Цунца цхьана, Iан замалахьа доахан Iангара доахача хьайбай продукташ яхара темпаш, 1987—1988 шера боарамга диллача, Iолохъяьй: дулх даккхара—Веденски, Грозненски, Гудермесски, Малгобекски, Наурски, Ножай-Юртовски, Советски, Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински районаша.

Доахан кIезигагIа шура луча хьале да Грозненски, Гудермесски, Малгобекски, Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински районашкара боахамаш.

1988—1989 шера Iан замалахьа районашта, колхозашта, совхозашта, фермашта, бригадашта, хьайбаш леладерашта юкъе яьржача республикански социалистически яхьай итогашка а хьежа, КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо **соцам бу:**

1. Доахан толаме Iангара дахара, хьайбай продукци эцалген йоахалген алсамдахара тIехьа 1988—1989 шера Iан замалахьа республике хьайбаш леладерашта юкъе яьржача социалистически яхье котбаьннаргаш а лаьрхIа, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота лойла:

Ачхой-Мартановски района,

Шелковски района **«Червленский»** яхача колхоза,

Ачхой-Мартановски района **«Бамутский»** яхача совхоза.

Надтеречни района **«Озерный»** яхача совхоза.

2. Хьожайойла:

хьалхара моттиг:

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе Байракх а луш, республикански Сийлен улга тIа а йоаккхаш, — 1987—1988 шераца нийсдича, хьайбай продукци йоаккхалген эцалген: дулх — 18 процент, шура — 2 процент дукхагIа яккха вIаштIехьдаьннача **Ачхой-Мартановски района;**

шоллагIа моттиг:

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, 1987 — 1988 шераца нийсдича, хьайбай продукташ йоахалга алсамдахарахи уж дукхагIа эцарахи: дулх — 16 процент, шура — 7 процент, тха—8 процент **Шелковски района;**

кхоалагIа моттиг:

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Диплом а луш, 1987—1988 шераца нийсдича хьайбай продукташ йоахалга алсамдаккхарахи уж дукхагIа эцарахи: дулх — 0,9 процент, шура—5 процент **Назрановски района.**

3. Боахамашта юкъе хиннача республикански яхьашта юкъе котбаьннаргаш а лаьрхIа.

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе Байракхи свидетельствои луш, 1987—1988 шерарча Iан заманца нийсдича хьайбай продукташ йоахилга алсамдаккхарах, дулх 45,4 процент, шура — 15,8 процент, дукхагIа эцарах **Шалински района «Курчалойский»** яхача совхоза **хьалхара моттиг** хьожайойла;

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, 1987 — 1988 шерарча Iан заманца нийсдича, производство дегIайоалае вIаштIехьдаларах, дулх 81,3 процент, шура—9,5 процент дукхагIа яккхарах **Назрановски района «Маяк»** яхача совхоза **шоллагIа моттиг** хьожайойла;

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома диплом а луш, 1987—1988 шерарча Iан заманца нийсдича, хьайбай продуктий производство дегIайоалаярах, дулх 43 процент, шура—4 процент уж дукхагIа эцарах **Ачхой-Мартановски района «Самашкинский»** яхача совхоза **кхоалагIа моттиг** хьожайойла.

Хьалхара моттигаш яьха дола боахамаш Республикански Сийлен улга тIа доахалда.

4. СССР Госагропромаи агропромышленни комплекса болхлой профсоюза ЦК-и дипломаши 500 сомах латта ахчан премеши ялийта оттае:

Урус-Мартановски района «Гехинский» яхача совхоза шурий комплекса,

Грозненски района «Юбилейный» яхача совхоза шурий комплекса,

Назрановски района «Назрановский» яхача совхоза «Насыр-Кортская» яхача шурий фермана,

Ачхой-Мартановски района «Овощевод» яхача совхоза шурий фермана,

Шелковски района «Красный пахарь» яхача колхоза шурий фермана,

Шалински района «Шалинский» яхача совхоза шурий фермана.

5. Социалистически яхье котбаьннаргаш а лаьрхIа, фермайи бригадайи коллективашта хIаранена 550 сомах латта ахчан премеш лойла:

Ачхой-Мартановски района «Урожайный» яхача совхоза шурий фермана,

Наурски района Ленина цIерагIча колхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. А. Хадумов),

Наурски района «Терский» яхача совхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. Р. Б. Муцагов),

Наурски района «Притеречный» яхача совхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. А. Алиев).

Шелковски района «Шелковский» цIи йолча Госплемзавода чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. К. Н. Эсмухамбетов).

Шелковски района «Шелковский» цIи йолча Госплемзавода чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. З. К. Манапов).

Шелковски района «Шелковский» цIи йолча Госплемзавода чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. Р. Урашев),

Шелковски района «Шелковский» цIи йолча Госплемзавода чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. И. Яндарбиев),

Шелковски района «Шелковский» цIи йолча Госплемзавода чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. Б. Х. Джафаров),

Шелковски района «Шелковский» цIи йолча Госплемзавода чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. Б. Мамашев),

Шелковски района Ленина цIерагIча колхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. А. Акбердиев),

Надтеречни района «Горагорский» яхача совхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. Витригов ЯрIаьла),

Шелковски района «Червленский» яхача колхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. А. Джадаев),

Шалински района «Московский» яхача совхоза (шура луш дола доахана Iул) № 2 йолча арендни звенона (арендатор нов. Р. Сулейманов).

Шалински района «Московский» яхача совхоза № 4 йолча арендни звенона (арендатор нов. А. Абубакаров).

Грозненски района «Горячеисточненский» яхача совхоза (доахан чуоттадара) арендни звенона (арендатор нов. У. Эльбукаев),

Шелковски района Ленина цIерагIча колхоза хьакхарч лелаеш йолча звенона (звеньевой нов. А. И. Цимбалистый),

Шелковски района «Шелковский» цIи йолча Госплемзавода чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. В. Шумченко).

Шелковски района «Красный пахарь» яхача колхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. М. Магометгаджиев),

Шелковски района «Красный пахарь» яхача колхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. М. Сулейманов),

Шелковски района «Красный пахарь» яхача колхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. И. Ахмедов),

Шелковски района «Красный пахарь» яхача колхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. Г. Ахмедов),

Шелковски района Ленина цIерагIча колхоза чабански бригадана (воккхагIвола жаIу нов. Ш. Джимкантов).

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» яхача совхоза № 1 йолча шурий фермана.

КПСС обкоме

IАЛАМ ЛОРАДАРА—ХАДДАНЗА ТЕРКО

1988 шера июне КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Х-гIа пленум хилар, цига дийцар экологически хьал тоадара хьакъехьара партийни организацей декхараши республикера Iалам лорадара гIулакхашта овлангара перестройка яра де дезараши.

Парте областной комитета массаза тIахьожам лоаттабу пленуме решенеш кхоачашъяра тIехьа. Дукха ха йоаццаш КПСС обкома социально-экономически дешаех йола комисси хьежар Х-ча пленума соцам кхоачашбарга. Комиссе запискага парте обкома секретарната заседане хьежар. НГIАССР Министрий Совета, КПСС горкомий, райкомий, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, министерствай, ведомствай теркам тIаззар пленума решени кхоачашъеча цхьаккха бахьан доацаш мелал гучаювлийталга. Царна тIадиллад белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара эшаш дола де дезараш тIаэцалга, комиссе хьачуеннача хаьддача предложенешка хьожалга. КПСС обкома социально-экономически дешаех йолча комиссе Х-ча Пленума соцам кхоачашбара хьакъехьа язъяьча записка текста кепатох.

Техкача гучадаьлар, республика партийни, советски, боахамий органаша пленума решенеш кхоачашъяра тIадерзадаь цхьацца де дезараш даьлга. ДукхагIйолча юххьанцарча парторганизацешка организационно-политически мероприятеш белгалъяьхай. Къаьстта дукха Iалам бIехдеча еррига йоккхийча ведомствашка, организацешка белгалдаьхад Iалам лорадара порядкагIа болх бара дола керттера лостамаш. Дикка дукхагIйола мероприятеш йоаггIаш йолча финансированеца, пачхаьалкхен капвложеней лимитаца чIоагIъяьй.

Пленумо хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдеш «Грознефтеоргсинтез» объединенес В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе Г-43-107М яха керда установка хьалъяьй, цо цу предприятера а Н. Анисимова цIерагIча заводера а къаьнара 12 установка дIаяккха таро еннай. Из бахьан долаш зене хIамаш 8,5 процент кIезигагIа аракхувс.

А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ-с коача парафин араxецача керда технологи юкъейоалаяь, хIаьта цо газа хьисапера хIамаш дIаяха, иштта, керттерча продукцех йоахка зенера примесаш кIезигъе таро лу. ХIанз эксплуатаце юкъейоалаяьча «Сера» яхача установка шоллагIа аргIас хьалха аракхувсаш хиннача сероводорода дакъан утилизаце е а цунах технологически сера хьае а таро еннай.

1989 шера шоллагIча кварталe дийнахьен-буси 110 эзар кубически метр хий чакхдаккха низ болаш йола биологически очистни сооружене шоллагIа аргIа болх бе йолаялийтарца Шолжа чу геттара кIезига бIеха хиш Iочуух.

«Грозэнерго» объединене доагора меттала Iалама газах пайда ийбара чотагIа сера йоаллаш йола зене хIамаш 10,5 эзар тонн кIезигагIа аракхувс.

«Грознефть» яхача объединене Iалам лорадара лаьрхIа служба вIашагIъеллай. Технологически де дезараш кхоачашдара чотагIа хIанз технически гIулакхашка 80 эзар кубически метр кIезигагIа молаш дола хий дIаухийт, 12,8 процент кIезигагIа зене хIамаш аракхувс. Рекультивировани а яь дIаденнад 325 гектар латтa, хIаьта, уж планах 260 гектара мара е езаш бацар.

«Чечeнингушавто т р а н с» объединене предприятешка автотранспорта зене хIамаш аракхувсилга кIезигдара хьакъехьа де дезараш тIайийду. ХIанз 900 гаргга автомобиль газа хьисаперча доагораца болх беш я. Хьа а яь болх беш я автомобилаша а стационарни источникаша а аракхувсача зенерча хIамашта тIахьожам лоаттабеш йола дIа-са лела промышленно-санитарни служба. Автопредприятешка болх беш я 4 механизировании мойка, царех цхьаннена реконструкци яьй.

«Чеченингушстрой» ПСМО стройиндустре предприятеша хIанз 3 эзар тонн кIезигагIа зене хIамаш аракхувс.

Республика микробиологически промышленносте мехка керттерча специалисташа дакъа а лоацаш гонахьара Iалам лорадаро дIадехарашка хьежжа отрасла предприятеш дIахо дегIакхувлара концепцега юхахьежар.

Колхозашкеи совхозашкеи эрозена духьала мероприятеш чакхъяхара комплексаца цхьана боахамашкара лаьтташ тоадара йола проекташ оттаяра хьакъехьа балхаш дIадоладаьд.

Генеральни схемага хьежжа лаьтта лорадара лаьрхIа 960 гектара тIа хьуна оасаш хьадаьд, иштта 2 эзар гектара гIумарий аренашка, берчу, аьлешка. кхыча лаьтташка хьу дIаегIай.

КПСС обкома Х-ча пленума решенеш белгалдаьха де дезараш вIаштIехьдоахача, уж кхоачашдара тIехьа тIахьожам лоаттабеча дикка дакъа юкъедихьад Iалам лорадара йолча НГIАССР Пачхаьалкхен комитето. Цу комитето кхойтталагIча пятилетке а 2005 шерага кхаччалца а гонахьара Iалам лорадарaи Iалама ресурсех рационально пайда ийбарaи йола йIаьххача ханара республикански программа проект оттаяьй. Цар экологически экспертиза ю керда гIишло хьалъяра, реконструкци яра, халкъбоахама объекташта модернизаци яра долча проектни документашта. Иштта юха экологически экспертиза йир Гудермесски биохимически заводе. «Грознефтеоргсинтез», «Грозэнерго», агропрома, автотранспорта цхьайолча предприятешка Iалам лорадара законодательствах мишта пайда эц хьожаш. Цу тохкама хьокхамех предписанеш еннай, цхьабола бехкенеш бехктокхаме кулгалхой административни бехктокхаме эзаб.

Гонахьара Iалам лорадара тIехьа тIахьожам лоаттабеш йола республика санитарни служба хIанз тIатеIIа болх беш я. БIарчча хьанийцача республике Iалам лорадара законодательство толхадарах административни бехктокхаме эзаб 4670 саг, 36 дош прокуратуре дIачуденнад, 1439 объект болх ца байташ соцаяьй.

НГIАССР МВД Госавтоинспекци кхыча надзора органашца, общественни организацешца цхьана «ЦIена фо» яха операци чакхйоаккхаш я. Духхьал 1989 шера хьалхарча квартале уж хьежаб 2290 транспортни средствага, царех 1376 йоагIача дукхагIа зене газаш хьакъестаеш яр. Цунах бехке бараш бехктокхаме эзаб.

Общественноста низаш вIаштIехьдахара хьакъехьа хьинаре болх бу Еррибгроссийски Iалам лорадара обществос.

Производстве а быте а Iалам лорадара даькъе къахьегамхой бокъонаши хьашташи лорадеча шоай дакъа юкъехьу республика профсоюзни организацеша. Укх тIеххьарча шин шера боахамий органашца даь коллективни договораш оттадеш а уж кхоачашдеш а къахьегама хьалаш тоадара 27 млн. сом гаргга ахча дIадахийтад.

ТIеххьарча хана бахача нахага маярра дIайовзийт гонахьара Iалам лорадечара проблемаш. Республикански газетий редакцеша хIара кварталах экологически вестник арахец, моттигерча телевидене массехк передача яьй.

1987 шераца нийсдича Iалам лорадара мероприятеш кхоачашъяра хьакъехьа баьча балхах 1988 шера республике гIолла зене хIамаш аракхувсалга 3,4 процент лохде вIаштIехьдаьлар, цу даькъе г. Грозне 3,6 процент. ХIанз 15,8 процент кIезигагIа бIеха хиш аракхувс.

Цунца цхьана, комиссе белгал мадаккхара, КПСС обкома Х-ча пленума дIадехараш юххьанцарча парторганизацешка, къахьегама коллективашка шерра дийцадац. ХIанз а нахага долчча бесса дIахайтадац пленума доакъошхой гонахьарча Iалама хьала а из паьха унахцIенон Iаткъаш хилара а чIоагIа сагота болга. Массанахьа а партийно-политически влияни яра хьакъехьа де дезараш белгалдаьхадац, иштта экологически хьал тоадара хьакъехьа леррагIа болх биц.

(Инстедоалар 2-ча оагIо тIа).

ІАЛАМ ЛОРАДАРА—ХАДДАНЗА ТЕРКО

(Инстедоалар. Доладур 1-ча оагІо тІа).

Цхьайолча КПСС горкомашкеи райкомашкеи, партийни комитеташка, горрайисполкомашка уж дешаш вІалла дийца а дац. Из доагІа Гудермесски, Малгобекски, Назрановски, Заводской, Октябрьски, Ленински, Ачхой-Мартановски, Шалински, иштта кхыча районашта.

ДукхагІча даькъе, парткомашеи партийни организацешеи мела лакхбу коммунистий-кулгалхой, специалистий производстве экологически мероприятеш кхоачашъяра тІехьара персональни бехктокхам, инспектирующи органаша царех цхьаццабараш Іалам лорадара законодательство толхадарах бехктокхаме эза боллаше.

Пленума решенех йоаггІа выводаш яьяц дуккхача советски, профсоюзни, боахамий органаша. Из керттерча бахьанех цаІ да республикера, къаьстта Грознера экологически хьал дикагІча оагІорахьа хувца ца далара. Керттерча даькъе из нийслу «Грознефтеоргсинтез» (В. И. Гречко, С. А. Бибулатов); «Чеченингушстрой» (Я. М. Мамодаев. А. Б. Джукаев), «Чечингавтотранс» (Т. А. Ошаев, М. А. Геиев), «Грозэнерго» (Г. С. Янин, В. А. Рассудишко) объединеней «Красный молот» (Г. М. Мусалимов, Л. Я. Кривошеев) цементни завода (Р. Х. Мааев, У. У. Исманлов) иштта, кхыча кулгалхой бехкагІа.

Масала «Грознефтеоргсинтез» объединене хьалха санна керттерча даькъе гонахьара Іалам бІехду, городе аракхувсача зенерча хІамаех 86,6 процент цо кхувс. юкъара республикански боарамага диллача цунга 50 процент кхоач. 1988 шера 800 тонн совгІа сернисти ангидрид аракхессар сера йоаккхаш йолча установка лёрттІа болх ца барах. Укхаза, дукхагІча даькъе, зене хІамаш аракхувс белгалъяьха хинна Іалам лорадара мероприятеш кхоачаш ца ярах; уж кхоачашъяра лаьрххІа хьакъоастаяь средстваш кара ца ерзаярах, къаьст-къаьста оборудовани йоаггІача бесса ца лелаярах, технологически режим гІожа телхаярах.

ДІадахача шера белгалъяь хиннача 271 оргмероприятех 173 мара кхоачашъяьяц, е 64 процент, уж чакхъяхара хьакъоастаяьча средствай 40 процентах мара пайда ийцабац.

Іалам лорадара дешаш къестадеча мелал гучаювлийт «Грозэнерго» объединене. ДІадахача шера цо 26.5 эзар тонн зене хІамаш аракхайсай. Зене хІамаш аракхувсача 22 источниках цхьаккха а очистни хьисапе Іалашъяьяц.

Іалам лорадара хьакъехьа белгалдаьха деррига де дезараш кхоачашдаьдац «Грознефть» объединене а. Укхаза лаьтташта ханнахьа а дика а рекультиваци яц. «Малгобекнефть», «Старогрознефть» НГДУ болх беш йоаца мехкдаьтта продуктай амбараш дІаяхац, хІаьта цар углеводородашца фо бІехду. Химреагенташ лелаяра бокъонаш телхаю. Мехкдаьтта газа утилизаци яра проблема къоастаяьяц.

Даггара де дезараш тІанийдешше республика автотранспорто хьалха санна чІоагІа гонахьара Іалам бІехду. Республике аракхувсача экологически зенерча хІамай кхьынех цхьа дакъа цунга кхоач. Республика автопредприятех ахнахьа мара вІаштІехьъяьхаяц болх баь яьнна хьакъестаеча газашта тІахьожам лоаттабеш йола контрольно-диагностически центраш.

Къаьстта во бу из болх «Грострубопроводстрой» треста, «Чечингагропрома», моттигерча промышленноста объединене, иштта, кхыча ведомственни транспорта предприятешка. Предприятеша геттара мела къестаду автотранспорт газа хьисаперча доагораца болх барга яккхара дешаш. 1988 шера автотранспорта юкъера доагадаьча доагорага диллача газа хьисацера доагор 2,7 процент мара доагадаьдац. Грозненски горисполкомо (В. М. Шамардин) чІоагІа ледара къестаду гонахьара Іалам тоадар духьа города центральни улицаш автотранспортах мукъаяхара декхар, геттара гаьнадоах объездни наькъаш хьаделга.

Хоалуш гонахьара Іалам бІехду Грозненски машиннаькъа отделене предприятеша. Грознерча машиннаькъа станце хІанз а тІехьа къоастадаьдац цун гонахьара территори мехкдаьттапродуктех цІенъяра лаьрхІа промышленно-ливневи канализаци хьаяра дош.

Гонахьарча Іалама дикка зе ду гІишлон материалаш хьаеча промышленноста министерства предприятеша, къаьстта цементни завода. Предприятешкара Іалам бІехдеча 198 источникех 34 мара газ хьалувцача установкашца Іалашъяьяц. Укхаза зене хІамаш 1550 тонн аракхувс.

Гонахьарча Іалама воча оагІорахьара Іаткъ «Красный молот» завода производство, укхазарча зене хІамаш аракхувсача 250 источникех 152 мара газ хьалувцача устройствашца Іалашъяьяц. ХІаьта 1988 шера 2,4 эзар тонн зене хІамаш аракхайсай.

Республика юрта боахама предприятешка цу юкъа болх беш бола нах, гонахьара Іалам химизаце средстваш юкъекхувларах тешшаме лорадара хьакъехьа цхьаккха хІама даьдац. 138 колхозахи совхозахи 22 вІалла удобренеш лелае склад йоацаш я. 25 ядохимикатий склад йоацаш я. ХІаьта, уж яраш а элементарни дІадехарашка хьежжа яц, цудухьа дохьаж доаллача хІамаша гонахьара Іалам бІехду.

Геттара во складской помещенеш я Гудермесски, Грозненски, Надтеречни, Советски, Веденски райони боахамашка.

Записка тІа белгалдаькхад, партийни а профсоюзни а комитеташа производстве къахьегам лорабара хьакъехьа ледара болх белга. Республике 17800 болхлой моттиг оттадаьча дІадехарашка хьежжа яц, 28000 гаргга болхло, цу даькъе 17500 кхалсаг воча санитарно-гигиенически хьалашка болх беш я. Къаьстта во хьал хьахиннад промышленно-производственни персоналах 70 процент воча хьале болх беча «Грознефтеоргсинтез» объединене.

Цу дерригача кхоачамбоацараша хІара шера республике 480 эзар тонн, цу даькъе Грозне 342 эзар тонн тайп-тайпара зене хІамаш аракхувса таро а луш, Іалам бІехдара гІо ду.

ХІанз а тІехьа бІехъеш латт хина объекташ, геттара мела къоастаду мела хий боахамий гІулакхашка дІаахийтара дош. Республикера дикка дукхагІдола лаьтта (600 эзар гектар) хьалха санна эрозионни процессаша хІалакдеш латт.

Іалам лорадара хьакъехьа ледара болх бар наьха унахцІенон воча оагІорахьа Іаткъ. Цо республике баха нах цамогаш хилара боарам лакхбу. ХІаьта, промышленни отраслашкара болхлой цамогаш хилара боарам юрта бахача нахаца нийсбича дикка лакхагІа ба. Къаьстта из лакха ба г. Грознен Заводской районе.

КПСС обкома социально-экономически дешаех йолча комиссе баьча балха итогех партийни, советски, профсоюзни, боахамий органашта хьалхадаьккхад Іалам лорадара проблемашцара гІулакх овлангара хувцилга, гучадаьха кхоачамбоацараш дІадахара де дезараш тІадилга, хІаране шийна тІачІоагІаьча участка хьалхашкара бехктокхам лакхбелга, парте обкома Х-ча пленума соцам, йоаггІаш йола правительственни решенеш кхоачашъяра тІехьа пІенхаштта тІахьожам лоаттабелга.

Гонахьара Іалам тоадара даькъе хьалхарча аргІагІа дола де дезараш санна лоархІаш Министрий Совета, НГІАССР Госплана хьалхадаьккхад цу гІулакхаца хьаштдолча ведомствашца цхьана г. Грознера промышленни деятельность дикка кІезигъярах, цхьайола зене производстваш цун территоре тІара дІайоахалгах, чакхдоахача мехкдаьтта боарамаш лохдарах, болх беш йолча производствашка могийтача боарамашка мара зене хІамаш аракхувсийтаргйоацаш мехкдаьтта чакхдоахача заводашта реконструкци ярах, экологически кхераме а зене а йола установкаш болх ца байташ соцаярах, Казахски ССР Тенгизера мехкдаьтта вай долча чакхдаккхара хьаухийтаргдоацаш соцадарах дола дош къоастаделга. Цул совгІа, гаргтарча хана Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІаахара приоритеташ белгалъяха еза.

«Грозэнерго» объединене кулгалхоша ер пятилетка чакхъялалехьа ТЭЦ экономичнегІа а цІенагІа а долча газа хьисаперча доагораца болх барга яккха еза.

«Грознефтеоргсинтез», «Грозэнерго» объединеней кулгалхоша предприятеши производства отходаш дІаувттаеш йола моттигаши, цу даькъе г. Грознера Заводской района территори мехкдаьтта отходех цІенъярах дола дош къоастаде деза.

«Грознефтеоргсинтез» яхача объединене г. Грознера массови мехкдаьтта чудоттара лаьрхІа эстакадаш дІакъовлалга, цунна трубопроводни транспортаца транспортировка елга вІаштІехьдаккха деза.

НГІАССР МВД Госавтоиспекце, Грозненски горисполкома автотранспорта балха порядок оттаяра хьакъехьа де дезарий комплекс чакхъяккха, цунна технически хьала, аракхувсача бІехача газашта тІехьа чІоагІа тІахьожам лоаттабе, транспортни средстваш дІа-са лелара маршруташ оттае, г. Грознерча цхьайолча автомагистралашка транспорт дІа-са лелара боарамаш белгалдаха, наькъаш тІа ремонт яра, уж лостам беш лелараа хьакъехьа беча балха хьинар айде деза.

Республика масштабашка чІоагІбе беза ерригача территоре тІа эрозена духьала мероприятеш чакхъяхара беш бола болх. Хьуна ганз лорар духьа сихха къоастаде деза Нохч-ГІалгІайченера ерригача нах бахача пункташта газификаци яра дош.

Кхоана—гІишлонхочун ди

ДАИМ ШОАЙ СИЙ ЛАКХАЛОАТТАДЕШ

Укх тІеххьарча иттех шера вай республикерча гІишлон организацешта юкъе меттел, Ерригсоюзни социалистически яхье а, дуккхаза хьалхара моттигаш яьхай «Грострубопроводстрой» гІишлон-монтажни треста гІишлонхоша. Укх шера хьалхарча квартале а хьалхара моттиг яьккхар цар СССР «Миннефтегазстрой» гІишлон организацешта юкъе яьржача яхье. ХІаьта треста чуйоагІача СМУ-5 гІишлонхошеи автобаза коллективои Главка предприятешта юкъе лелаяьча яхье хьалхле яьккхар.

«Грострубопроводстроя» гІишлонхоша дика совгІат кийчдаьд шоай профессиональни цІейна накъабоагІаш а. ГенподрядагІа гІишлон монтажни балхаш дара ворхІ бетта задани ханал хьалха кхоачаш а яь, планагІа лаьрхІачул тІех даьд 92 эзар сома маьха балхаш. Къахьегама овсарле лакхъяьй цу юкъа оттабаьча боарамал тІех 8,8 процент. ГІишлон балхашка дІадодар лохдарах, цемент, бетон, кирпишк зехьа йоа ца ярах дІабахача ворхІ бетта паччахьалкхенна пайда бара задани 107 процент кхоачашъяьй треста коллективо. Планал совгІа 137 эзар сом пайда баьб цо. Халкъа эша товараш, аьлча, аьшкбетона плиташ, столярнии скобянии изделеш, бетон, асфальт, кхыйола материалаш хьаяра паччахьалкхен план а 109,1 процент кхоачашъяьй.

— Тха треста коллективо мехкарча дуккхача регионашка лакха лоаттаду ший сий, — аьлар планово-экономически отдела начальника Решетова Надежда Андреевнас. Республике а иштта цул арахьа а цо укх шера хьалъеш я итташ объекташ.

ХІанз цар хьалъеш йола лоархІаме гІишлош малагІа я? Царех я Грознерча Мичурина цІерагІча поселке цхьан сменагІа 380 унахо тІаэцаргвола поликлиника. Укх шера йиълагІча квартала из эксплуатаце дІаяла лерхІ. БІубенна ба уж шоай дай хургхиларах. ХІаране чу 25 квартира йола ши блок йистеьккха дІаеннай цар. Карабулакера яр химреагентий завода болхлоштеи Старопромысловски районера яр «Грознефть» производственни объединене мехкдаьттахоштеи Иваново цІерагІча поселке хьалдеш да 123 квартира йола цІенош Веденски района Элистанжи яхача юрта хьалъе йоалаяьй 846 дешархочоа моттиг йола йоккха школа. Из а тІадоагІача шера йиллача хана йистейоаккхаргхиларах дог тийша я треста коллектив.

Мехкарча халкъа боахаме боккхача маьхера йола промышленни объекташ хьалъеча а дизза дакъа лоац цо. ХІанз треста гІишлонхой хьинар айденна къахьегаш ба Тенгиз-Гурьев-Астрахань-Грозный яха нефтепровод юллача. Цунах шоашка кхаьча 178 километр дола дакъа ханал хьалха, укх шера йиълагІча квартале йистедоаккхаргда цар. Белорусе бахача наха газ лоаттаергйола Ямал-Таржок-Ужгород яха газопровод графикал хьалхабаьнна юллаш ба уж. Иштта треста коллективо хьалъеш я Моздокера, Червленная яхача станицера, Орджоникидзера компрессорни станицеш. Ищерскера, Азербайджанера мехкдаьтта дІаухийта станцеш. Шоаш дІа мел кхаьчача моттиге кхычарна хьокхам телаш къахьегарах мехкарча дуккхача регионашка шоай сий даькхад вай гІишлонхоша.

Цун керттердар да шоаш хьалъеш йола гІишлош халкъа боахаме Іалаьмате боккха лоархІам болаш хилар треста чу мел йоагІача гІишлон-монтажни управленей, участкай, бригадай кулгалхоша, берригача гІишлонхоша кхетадар. Уж йиллача хана йистеяхара шоашта тІалатта бехктокхам а боккха хилар дика кхетадеш ба уж. Цудухьа, экономически реформа кердача хьалашка къахьегача цар бизза пайда нийбу балха ханах, гІишлон техникахи механизмехи, яхье хьалхалаттарий опытахи, дикагІйолча методехи, цІендаь дІадаьхад кулгашца ду хала балхаш. Укхаза дІадаьннад цхьа гІишло хьалъяь а ялалехьа, кхыяраш хьалъе йолаеш, материальнии къахьегамеи ресурсаш дІа-хьа хьежаелга. Къахьегамеи производственнии дисциплина телхаяр, корта бохабу маларааш мелар санна дола гІулакхаш а вІалла нийслац. ГІишлош хьалъярга дІадодачун а хьатІабоагІача пайдан а хадданза учет лелаю. Цу лостамагІа дика кайоалаш къахьег треста гІишлонхоша, хІана аьлча, коллективни подрядагІа болх беча цар дика кхетаду бухсоццаш балха тІа хьахинначунга хьежжа мара шоаш ийду алапеш а ахчан премеш а хургйоацилга. Цул совгІа хІаране къахьегаме лоацача даькъа коэффициентага хьежжа мара хургбац цар боарам а. Цудухьа гІишлонхоех хІаравар ши-ше балха тІа гІалат валар е норма кхоачаш ца еш висар кхер. Цун керттердар дувзаденна да цар материальни хьашташ лакхдаларца.

Республикерча гІишлон организацешта юкъе эггара хьалха, 1987 шера, коллективни подрядагІа къахьега болабелар «Грострубопроводстроя» болхлой. ХІаьта соахка, цхьоалагІча январе денз самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагІа. Из экономически реформа юкъейоалаялехьа болхлошта, юкъерча звеной кулгалхошта, инженерно-технически болхлошта аттестаци а яь, шоай квалификацега а балхах кхетарга а хьежжа тайп-тайпарча участкашка дІанийсбир уж. ХІара бригадана, участкана керте оттабьраш ба шоай декхараш цІена кхоачаш а деш, коллективерча гІишлонхошкара доаггІаш дар хьадехаргдола принципиальни, башха-дика организатораш. Цар кхетамца вІаштІехьбаьккхаб болхлой къахьегам. Цунга хьежжа дика кайоал цар гІишлон балхаш деча а. Долче, юкъера лаьрхІача хІара болхлочо эца алапи 245 сомага кхоачаш лакхденнад. Цудухьа гІишлонхой балхара дІабувлаш хувцалулга геттара кІезигденнад.

Цу даькъе лостам а телаш, шоай коллектива сий лакхалоаттадара хьинар кхоца деш къахьегаш, производства дай шоаш а лоархІаш, балха тІа нийслу кхоачамбоацараш цІендаь дІадахара тІехьа тІагІертта къовсам лоаттабеш бола гІишлонхой дукха ба тресте. Царех ба отделочникаш Тутаева Моша, Сенчинова Тамара, Джабраилова Ася, Абдисаламова Эсила, Газимагомадова Оружа, кхыбараш. ХІанз бригадашта юкъе яьржача яхье даим хьалха а латташ, эггара дикагІйола гІишлонхой коллективаш лоархІаш я бригадираш Ажигов Беслан, Капалиха Валентин, Хаджиев Салаудин, Толдиев Ювсап, Идрисов Мовлад, Джумаев ХІарон керте латтараш.

Шоай декхараш цІена кхоачашдеш болча гІишлонхошка салаІийтара, социальни даькъера дешаш доаггІача хьисапе къеста а деш, цар хьашташ дизза кхоачашдара дукха балхаш ду треста кулгалхоша, общественни организацеша. ХІара шера 45 квартира йола цІенош хьал а деш, из дІалу аргІагІа латтача гІишлонхошта. Царна лаьрхІа Беное я шоаттеи кІирани деношка ах бІаь сагага салаІийтара йола база. Иштта, Сочерча «Заря» яхача санаторе шера дарба дайташ хул трестера 150 гІишлонхо. Цул совгІа, «Грознефть» объединенерча профилакторешка хІара шера салоІ итташ болча гІишлонхоша. Иштта шоай йоакхо'ярга хьежжа, шоашкара доагІар производствана дизза дІалу гІишлонхоша а. Деган гІоздаьнна дезду цар укх шера шоай профессиональни цІей.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) отделочницаш Т. Сенчинова, М. Тутаева, А. Джабраилова, Э. Абдисаламова, А. Газимагомадова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Іилманхой—производствана

ТЕЛЕФОНА МЕТТА—КОМПЬЮТЕР

ХІанз, Іилмеи техникеи Іалаьмате сиха дегІаухача хана, овлангара денз хувцалуш, тоалуш йоагІа управленчески балха формаши методаши, аьлча а, информацеш дІа-хьа телилга. Дуккхача хана денз бувзамаш а лоаттадеш, управлени яра лаьрхІа хинна телефон, телеграф, тахан къаеннай ала йиш я хийцца. Іалаьмате чІоагІа эшаш каьхат долча хана, керда хоамаш дара даькъе хІаьта а къаеннай уж.

Хано дІадехарга хьежжа «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене ира эттар управленчески балха автоматизаци яра дола дош. Из доаггІача хьисапе къоастадара объединене керттерча метролога службас информационно-вычислительни центраца цхьана цхьадола балхаш чакхдоахаш да информацена автоматизации механизации яра, каьхатаца дувзаденна доаца бувзамаш леладара. Объединене балхах йола информаци нийсен сихен кулгалхошка дІакхачийтара таро хулийташ йола средстваш юкъейоалаелга да из.

Цу лостамагІа баькха лоархІаме гІа ба ЕС-792011 яха дисплейни комплексаш юкъе йоалаяр а, уж объединенерча ЭВМ ЕС-1045 яхача системага яхара, информационно - вычислительни центре уж дІаоттаяр. Белгалдаккха дезаш да из болх чІоагІа чоалханеи халеи хилар. Уж халонаш ювзаенна я отечественни электронно-вычислителни техника кхоачамболлаш дика ца хиларца. Из санна йола проблема къоастаеш я «Промавтоматика» НПО коллектив а. Цу хьакъехьа оаха царца цхьана йир массехк консультаци, цунах шинна оагІонна пайда а баьлар.

Таханарча денга кхачалехьа «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене генеральни директора лаьрхІа дІаоттаяьй цхьа дисплейни комплекс. ХІанз укх сахьате эргайоахаш тоаеш я из. Укх гаргарча хана цо таро хулийтаргья оперативни сводкаш хьанйе, аьлча а, цунца хоам бергба план миштта кхоачашъяьй, кийча продукци дІаяхьийтайий, кхыйола производственно-техни-чески информаци хьанйергья. Цу лоархІамеча балха тІа Іалаьмате дукха къахьийгад информационно - вычислительни центре начальника заместитела В. А. Ковалева, техобслуживане сектора начальника А. В. Янченкос, инженера-электроника В. А. Дорогалева, кхычар.

Хьалхара дисплейни комплекс юкъейоалаешшехь цхьана «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене кулгалхой Іалашъеш ба из санна йола кхы цхьаькха техника а. Из хьакхаьча объединене кхыча кулгалхошта лаьрхІа дІаоттаергья керда техника, иштта йоккхийча предприятей кулгалхошта лаьрхІа а дІаоттае лерхІ из.

Управлене керда система юкъейоалаяра керттерча хьалех цаІ да — машинашта юкъера бувзам вІаштІехьбаккхар. Мехкдаьтта чакхдоахача заводашта юкъера юкъ кхоачамболлаш йоккха я. Масала, «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене ялх километр гаьна я информационни вычислительни центр, цунца дувзаденна дукха низ тІабахийта а беза, средстваш дІаяхийта а еза цу юкъера бувзам чІоагІбара. Цунца дувзаденна «Грозгипронефтехиме» заказаш даьд машинашта юкъерча каналий проект кийчъяра. 1990 шера из программа йизза чакхъяккха лерхІаш а я.

Управлени яра формаш дисплейни средствай новкъосталца эргаяьха тоаяро вІаштІехьдоалийтаргда цхьадола лоархІаме декхараш кхоачашде. СихагІа дІа-хьа кхоачаргда производствах лаьца деш дола хоамаш, нийса хургда уж, йоаггІаш йола решени тІаэцара из чІоагІа эш кулгалхошта.

Кхоаненга диллача хІара кулгалхочун къахьега низ кхоачаргбац ЭВМ, Асу балха навыкаш ца хилча. Цудухьа лоархІамера декхар да компьютерни система Іомаелга. Тха объединене цу деша йола база а хинна дІаоттаргья информационно-вычислительни центр. Укхаза массехк шу дизад городерча дешархоша-школьникаша ЭВМ-царча балха навыкаш Іомаю.

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединене керттерча метролога белгала мадаккхара, укх гарггарча хана ЭВМ-аш объединене дикка дукхагІа хургья. ДуккхагІйолча моттигашка пайда нийбе болалургба компьютерни техниках а.

ЭВМ пайда нийбе болабаларца объединене нийсъенна цхьа проблема белгал яккха езачарех я. Отечественни промышленносто арахеца машинаш хІанзарча хано дІа мадеххара дика яц. Укх тІеххьарча цхьан шера укхаза хьакхаьчача кхаь компьютерах цаІ мара хиннаяц сакхат доацаш. Уж гІулакхаш ца нийсдалийтара доазол дехьарча мехкашкарча керттерча фирмашкара ЭВМ нийяра тІехьа дукха къахьег объединене специалисташа.

З. АЮБОВ.

Канцелярски токхам

19 апреле кепатехар «ЦІа доацаш бисараш» яха корреспонденци, цу тІа дувцар Нохч - ГІалгІайчене лаьтта чутакхарах чубаха цІеноштдоацаш бисача эзараш наьха воча хьалах. Фу хувцаденнад «Правдас» выступлени яьчул тІехьагІа? Ераш да, из материал араьянначул тІехьагІа енача йоккхача почтера ши письмо.

ДЕШАЕХ ЦІА ХЬАЛДЕРГДАЦ

Шуга язду Нохч - ГІалгІай АССР. Ножай - Юртовски районерча Энгеной яхача юртарча лаьтта чутакхарах во тІакхаьчараша. Шун корреспондента бийцача чубаха цІеноштдоацаш бисараша.

Статья араяьнначул тІехьагІа, тха кулгалхой кІезигдукха дІа-хьа хьайра, мадарра аьлча тхона, юххера а, цІенош хьалдара лаьтташ хьакъоастадир, цемент, шифер елар. Цхьабакъда, хьун материалаш, иштта кхыдар хьоадеш дац. НийсагІа аьлча, цу хьакъехьа къамаьлаш дувц цар, цхьабакъда, дешаех цІа хьалдергдац. Ха дІайодаш латт, кастта гуйре тІакхоачаргья, тхов кІийле а йоацаш Іан кІал даха тарлуш да тхо. Нах цІеноштхьалде йиш йолаш бац. ДукхагІ чарга хьу эца ахча дац, хІаьта ссуда хьалац.

Тахан во тІакхаьчараш общежитешка, боккха мах телаш квартирашка, палаткашка бах. Комисси а цун кулгалхо и. Керимов а юха а сатийна Іохайшаб. Оаха шугара новкъостал дех. Тхо дІахаш дола моттиг — Гудермесски района Джалка яхача поселка юххера аре.

А. Зайнаев, А. Эльдарбаев, Л. Вовкаев, Е. Гадаев, иштта, кхыбараш. Берригаш а кулгаш яздаьраш 58 саг ва.

Нохч-ГІалгІай АССР. Ножай - Юртовски район.

ХАРЦО

Хьамсара редакци! Шуга язду хьалха Беной яхача юрта баьхача, хІанз, лаьтта чутакхарах чубаха цІеноштдоацаш бисача наха. Тха йоккхача юртара цІенош 28 феврале херца доладелар, мадарра аьлча, цу хатарах эггара хьалха хулаш дола зе тхона хилар. Цхьабакъда, тхона хІанз а тІехьа цІенош хьалдара участкаш хьаенна яц, пхезлагІа моттигера моттиге дІа-са долх тхо. Тхо 650 дезал ба. Из виъ эзар гаргга саг. Тхо чанах кІалхьарцар а даь палаткашка дах. Оаха дегІа тІа цІено ца еш кІираш доах, иштта диззалца хІама ца юаш моцал лов. ХІанзале ткъо саг цамогаш хиннав. Укхаза моллагІа эпидеми яржа тарлу.

ХІанз тхо Гудермесски районерча «Дружба» яхача совхоза территоре тІа дах. Автономни республика Министрий Совета хІанзле тхона лаьттан участкаш дІачІоагІъеш кхоалагІа соцам баьб, цхьабакъда, Гудермесски горисполкома председатела Садыковси «Дружба» совхоза директора Ивановси из документ чІоагІдеш, цун кІал кулгаш язде тигац. Цар духьхьал нахага бала бахь, тха сатем маца кхоачалу хьожаш. ХІаьта автономни республика кулгалхоша дог айденна болаш дувц, тхо долча деррига а дика да, тхона массе оагІорахьара новкъостал ду, яхаш.

З. Абдуев, С. Тамхоев, Р. Баршигов, Х. Хетиев, иштта, кхыбараш. Верригаш а кулгаш яздаьраш 58 саг ва.

Нохч-ГІалгІайн АССР, Гудермесски район.

ПИСЬМОШТЕИ НАХА ХЕТАРАШ ТАХКАРАИ ЙОЛЧА ОТДЕЛА КОММЕНТАРИ

ТІеххьарча бетташка хиннача дуккхача кхерамеча событеша тешаеш махиллара, наьха хьашташ теркал ца деш дитар, из Іаьдалах бола тешам боабарга бода аттагІбола никъ ба. Республикера эзараш бола нах къел лош бах, цар новкъостал дех, уж шоай кхелашка бокъонца дакъа лоацилга догдоахаш ба... Мишта тІаэц— те из моттигерча органаша?

«Правдас» выступлени яь бутт баьнначул тІехьагІа, 19 мае мара йийцанзар из публикаци парте обкома бюрос. Цунна жоп ца дайташ кхы а бутт совгІа ха йоаккх. Фу деш хиннаб-те уж шин бетта? КПСС обкома секретара Д. Завгаева кІал кулг яздаь дайтача каьхата тІа белгалдоакх, «лаьтта чутакхарах хинна зе дІадаккхара лаьрхІа болх вІаштІехьбоаккхача хинна кхоачамбоацараш нийса хьахьекхалга», иштта, бакъду, «лаьтта чутакхарах хинна зе дІадаккхара хьакъехьа ханнахьеи хоадам беш долеи де дезараш тІа ца нийцалга», из бахьан долаш дуккхагІбола во тІакхаьчараш «геттара воча хьал тІа нийсбеннилга».

Ма хоза къамаьл да-кх — къаьстта, нах шоаш ханнахьа палаткашца, кхачанца, молаш долча хица, доагораца Іалашбаь ца хилар хьахьокхача предложенега диллача. Ма бокъонца дола хетар да-кх, бакъда, Іаламо даь е доацаш, хьакимаша хІама ца дарцеи цар хІамах дог ца лазарцеи дувзаденна а долаш. Цхьабакъда, во тІакхаьчарца цу тайпара гІулакх леладерах бехке вар малав, хІаьта, иштта малагІвар малагІча боараме бехктокхаме эзаа — каьхата тІа цунах хІама дац.

Бакъда, оптимистически хьале оттадаьд тІанийца де дезараш белгалдоахаш дола документа шоллагІдола дакъа. Укхаза белгалдаьхад, де деза балхаши уж чакхдахара ханаши, викалаш тІачІоагІбаьб, паччахьалкхеи комиссегара, хІаьта иштта министерствашкареи ведомствашкареи, халкъа депутатий гор- а районсоветий а исполкомашкара хьадийхад... Горкомаштеи райкомаштеи масса санна «хьалхадаьккхад белгалдаьха де дезараш ханнахьа кхоачашдара тІехьара кадрай бехктокхам лакхбелга». Гуш махиллара, из канцелярски лексикона йизза набор. Республике бахача нахагара ухача письмоех гуш дар, цар тІанийдеш дола де дезараш малагІча маьхе да.

Укхаза белгалдаккха деза июль бетта автономни республика. Совминера жоп дена хилар, цу тІа йоах: Беной яхача юрта бахача наха Гудермесе лаьттан участкаш хьакъоастаяьй. Цхьабакъда, наха шоай письмо тІа хоам бу горисполкома председатела из документ чІоагІде ца тугалга. ЧІоагІдаь дий-те?

Цу публикаце хьакъехьа яьхкача дуккхача откликашка раьза ца хиларал совгІа, уж бехктокхаме оза безарах йола уйла а я. Масала, Киевера В. Подкопаева язду: «Ма чІоагІа низ болаш да сеца лаьттача ханара диса овлаш! ХІана аьлча, автономни республика кулгалхой брежневски ханара дикагІйолча традицех болх беш ба: фусамаш йоацаш бисача эзараш наха хаьдда новкъостал де дезача хана, цар духхьал соцамаш, решенеш тІанийю».

Сестрорецкера Б. Петровна хетар: «Зулама овла хьабоагІа бехктокхаме ца хиларахи моттигера Іаьдал халкъаца цхьан дагара, цар бала боезаш ца хиларахи. Дош зуламе гаьна даккхарах, сихха гІулакх чакх ца даккхарах, наьха балийна къора - меттаза хиларах автономни республика кулгалхошкара цІенхаштта доагІар хьадеха деза».

Мадарра аьлча, обкома кулгалхоша дайтача каьхато хьахьокх кулгалхоша цу ситуацена миштта мах баьб. Тха цу факта къаьстта теркам тІаозийта безам бар дукха ха йоаццаш КПСС Нохч - ГІалгІай обкома хьалхара секретарь хиннача, хІаьта хІанз СССР Лакхехьарча Совета гласноста, бокъоний, гражданий дехарий дешаех йолча Комитета председатель волча В. Фотеева.

(«Правда» яха газета, 1989 ш. 9 август).

МАЦА ЕРГЬЯ КАГИРХОЙ ЙОАКХО?

Назрановски районерча Барсуки яхача юрта 12 саг ва Афганистане шоай интернациональни декхар кхоачаш а даь цІавена. ТІаккха, малагІа новкъостал да царна юрта Совета исполкомо а райисполкомо а деш дар? Цхьан дешаца аьлча, цхьаккха а дац.

1985 шера май бетта, ший интернациональни декхар дизза кхоачаш а даь, цІаве нав Местоев Яхъя. ХІанз Назранерча кирпишкаш еча кооперативни заводе къахьегаш ва из. Бакъда. Местоевна новкъостал де лаьрхІа хІанз укх сахьате саг вац е юрта Совете а, е райисполкоме а, е цо болх беча заводе а.

— 1987 шера апрель бетта машина эца аргІан отта каьхаташ дІаденназар аз райисполкоме. Цхьабакъда, цигара сона новкъостал де безам болаш саг хиланзар. НийсагІа аьлча, аз дІаденна каьхаташ тха завода профкоме хьадахкийтар. Цу хана денз сона ховш дац цу каьхатех хиннар фуд. ХІаьта, сога хІама хьаоалаш профкома председатель Озиев Осман а вац. Цул совгІа, фу хургда, аьнна, аз хьаттача корта а болаш жоп а дац цо сона луш.

Со санна Афганистане а хинна цІавена кхы а цхьайтта саг ва тха юрта. Бакъда, ер гІулакх дезар тхона, аьнна, тхоах саг тІавахача, тха юрта совета председатела дІатІаэцаш дац. ХІаьта, хІанз санна дІахо а уж иштта хуле хала-м хургда царна вай кагирхой тешам шоаех болийта.

Бакълув Местоев, шоай йоакхо еш ца хилча цхьанне а дог доагІаргдац эшача хана шоашта тІабаьхкарашта товр де. Цу гІулакха дикка уйла йича бакъахьа яр Барсукински юрта совете а Назрановски райисполкоме а.

ТІаккха, малагІа гІулакхаш да-теш цу вай лакхехьа хьоахаяьча юрта совето а райисполкомо а, керттера а хеташ, шоашта хьалхашка увттадераш?

Цу хьакъехьа тха газета оагІош тІа дуккхаза яздаьд. Цхьабакъда, района кулгалхой-м бац меттахьа бовла лаьрхІа. ТІаккха, застойни ханашкара хІанз а сомабовланза ба ца аьлча, кхы миштта аргда царех?

Барсуки яхача юрта эггара аттагІа лерттІа клуб, почта яц боаггІача бесса болх беш.

Дийнахьа сарралца балха а баьхка чубаьхкача, цхьаккха де хІама а доацаш лелаш хул дукхагІбола кагирхой. Фу де деза цар? Малав цар хьашташ кхоачашде дезар? Вай, доккхагІдараша ца йича, хьан ергья цар йоакхо? Юххера а, царех саг харцахьарча наькъ тІа ваьлча малав бехке вар?

Юрташка дІа мел хьежача го йиш я гІаьленаш а увзаш, айлаюкъе деш хІама а доацаш латта кагирхой тоабаш е корта бохабеча маларашта тІехьабаьнна лела кагий нах.

Дика дар, нагахьа санна, цу гІулакха уйла а яь района а юрта а даьша кагирхой йоакхо йорен царна эшар фуд хьожарен.

ХІанз вай берригача мехка перестройка йолча хана, массавар а, демократе хьалаша дІадеххача бесса, ваха безам болаш волча хана, вай вахаре цхьацца дола хІамаш ца хийцача даргдац. Цудухьа, дикагІа хургдар, аьнна, хет кхы тІехьа а ца доахаш вай вахара хьалаш хІанззе а хувца вай доладелча. ТІаккха, зІамагІбарий а дикагІа безам хургба перестройка дегІайоалаеча хьинарегІа дакъа лаца.

И. УГУРЧИЕВ.

СОВЕТАШИ ПЕРЕСТРОЙКЕИ

Карарча 1989 шера къаьстта моттиг дIалоацаргья вай паччахьалкхен исторе. Парте XXVII съезда, XIX Ерригсоюзни партийни конференце решенеш кулге а лувцаш советски общества политически реформа еш латт. Цу реформа хьалхара этап чакхъяьннай — кердача хоржамий Закона кIийлен тIа СССР халкъа депутаташ хержаб. СССР халкъа депутатий хьалхара Съезд хиннай. хIаьта из вай мехка паччахьалкхен Iаьдала лакхехьара орган а хинна дIаэттай. Шийболх дIаболабаьб Съездо хержача СССР Лакхехьарча Совето. Гаргарча хана политически реформа шоллагIча этапа кийчо е болалургба. Цу этапе союзни а автономни а республикай халкъа депутаташ хоржаргба, хIаьта иштта, паччахьалкхен Iаьдала моттигерча органашка халкъа викалаш.

СССР халкъа депутатий съездо мехка Лакхехьарча Советана тIадиллад 1990 шу дIадолалуш Советашта экономически, социальни, политически сферашка бокъонца доалде таро лућ йола принципаш, хьалда хьахьокхаш йола законодательски акташ, хIаьта иштта, ведомственностеи местничествои эшаяра дола де дезараш кийчделга. Халкъа депутатий Советашта реконструкци яр, цар балха методашта демократизаци яр, мамогга цар бокъонаши полномочеши шеръяр, царна исполнительски аппарат кара хулга вIаштIехьдаккхар — из Советашта бокъонца доалдара рычагаш дIаялара эшаш йола условеш. Из декхар кхоачашдеча лоархIаме моттиг дIалоацаргья моттигерча самоуправленех долча Закона, из кастта кийча хургда. Цу дерригача гIулакхаша ленински лоIами Советий стили меттаоттае, царех бокъонца халкъа органаш, наьха хьашташ хьинаре, гIулакхаца лорадераш, шоай юрт, поселок, город, район, область, республика дегIаккхувлара йола органаш е таро лургья.

Советаш цу кердача, чоалханерча декхарех шоай балха стили методаши хийцача мара лоархIаергьяц.

Цунца дувзаденна хIанз хьалхара плане я Советий балха эффективность лакхъяра, цар балхара демократически хьисап чIоагIдара проблема. Дувцар дац, заседанеш чакхъяхара, каьхаташ яздара чотагIа эффективность лакхъе еза яхилга, хIаьта из хаьдда гIулакхаш чакхдахарца лакхъе еза. Ховш махиллара, Советаш перестройка яра хьакъехьа беча практически балха юкъмоттиге латт, иштта цар актуальни декхараш кхоачашдара нах оарцагIбоах.

Боахам лелабечара, социально - культурни даькъера Советий лоархIам айбалар керттерча даькъе цар сессиони болх эргабаккхарца дувзаденна да, хIана аьлча, сесси моллагIча Совета коллективни кулгалдара, цунга болх байтара йола керттера организационно - правови форма я.

ТIеххьарча хана вай республикера дуккхача Советаша сесси кийчъяра а чакхъяккхара а практике дика опыт Iоаяьй. Керттерча даькъе, цу лоархIамерча гIулакхе гласность шерлуш латт. Практика юкъедоагIаш латт къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка хьалххе доклад а тIаэца лерхIача решеней проект а ювцилга. ХIанз сессе балха дукхагIа дакъа лоац къахьегама коллективай, общественни организацей викалаша, 1988 шера Грозненски городской Совета сессешка дакъа лаьцар къахьегама коллективай, профсоюзни, комсомольски организацей, наьха, общественни самодеятельноста органий 200 викало, хIаьта, Заводской районни Совета сессе — 300 викало.

Болх гуччахьа белга дIадехаш бола ленински хьехам кхоачаш а беш паччахьалкхене а обществе а мел дер наха бIарга а гуш тIахьожам а лоаттабеш дой. из Советий практически балха тешшаме къулба а хинна дIаоттаргда. Советаш, — яьхад В. И. Ленина, — из массанена лаьрхIа дола Iаьдал да, цо шемел дер наха гуш ду, из юкъарчал доацаш халкъа а, цун лоIам кхоачашбу а орган я».

Советаша, цар массазарча комиссеша профсоюзни, комсомольски организацешца, халкъа тIахьожама органашца дукхагIа вIаши гIуланхаш леладу. Масала, Ленински районе кагирхошта интернациональни, атеистически, тIема - патриотически кхетам балара балхах дола дош халкъа депутатий районни Советеи ВЛКСМ районни комитетои цхьана яьча заседане дийцар.

Бакъда, массанахьа а йоагIача бесса терко яц сессешка кийчо яра гIулакхa. Дукха моттигаш нийслу дувца оттадеш дола дешаш кIоарга доашха ца доашхаш, цу гIулакха массаза комиссеш, депутаташ, халкъа боахама специалисташ юкъе ца озаш. Докладашка цхьайолча хана юкъара къамаьл хул; дувца оттадаьча деша хьала кIоарга анализ яц, бахьанаш гучадахац, уж кхоачамбоацараш гучадалийтарах бехке болчар цIераш яхац. Цу тайпара докладаш ювца безам багIац, дукхагIйола выступленеш самоотчете маIан долаш хул. Цхьайолча хана сессешка юкъара де дезараш тIаэц, бакъда, уж кхоачашде дезараш белгалбахац.

ХIанз паччахьалкхен, боахамий, социально - культурни вахара хаьдда дешаш къестадечара халкъа депутатий Советаш шоай лоIаме хилар, бехктокхам, лоархIам боарам боацаш лакхбеннача хана овлангара тоае деза сессеш кийчъяра, чакхъяхара практика, депутаташа дувца оттадеш дола дешаши проблемаши тахкара шерра юкъеоза еза массазара комиссеш, халкъа боахама специалисташ. Иштта, шерагIа пайда эца беза доклада тезисаши решеней проекташи хьалххе йовзарца къахьегамхоши харжархошеи еча замечанехи предложенехи.

Халкъа депутатий Советий лоархIам айбеча лоархIаме да массазарча комиссей балха хьинар айдар. Уж вIашагIйохкар, царга болх байтар—из Советашта демократизаци яра лостамех цаI ба, иштта, Советаша хIара дийнахьа беча балха депутаташ, къахьегамхой юкъеоза таро луш йола форма а я.

Вай республикера дуккхача Советаша депутатски формированех дика пайда эц сессешка, исполкомий заседанешка дувца оттадеш дола дешаш тохкача, отделий, управленей балха тIахьожам лоаттабеча, харжархой наказаш кхоачашдеча гIулакхе. км

Масала, хIара шера комиссеша дакъа а лоацаш сессешка дувцара 2500 совгIа дош, хIаьта моттигерча Советий исполкомий заседанешка дувцара 3500 совгIа дош кийчду.

Цхьабакъда, массазарча комиссех гIонна йола функцеш кхоачашъю органаш лархIа йиш яц. Уж шоай лоIаме йола органаш санна хила еза. ХIана аьлча, комиссеш исполкомаш санна Советий органаш я, цар гIулакх кхоачашдеча балха тIехьа тIахьожам лоаттабу.

Ховш махиллара, массазарча комиссеша сессешта юкъе болх бу, вешта аьлча, Советашта хадданза болх белга Iалашду.

Мишта болх бе беза-те массазарча комиссеша перестройка хьалашка? Хетаргахьа, цар Советий лаьрххIача органаша санна дукхагIа аналитически, тохкама болх бе беза. ХIаьта из юкъара, тIагIолла ца а беш, кIоаргга, специалисташ дакъа а лоацаш, цу е вокх отрасла, предприяте, учреждене организаце хьал тохкаш, шоашта хетар дIаоалаш. Совета сессешка исполкомий заседанешка шоаш яхача тIара ца бовлаш болх бе беза яхилга да. ЧIоагIа лоархIаме да дIахойодача хана массазарча комиссей тIахьожама функцеш эргаяхар. Комиссей балха планашка а практически балха а керттерча моттиге латта деза лакхе латтача органий, шоай Совета решенеш кхоачашъяра тIехьа тIахьожам лоаттабара дешаш.

Советашта дизза доал дулургдац, нагахьа санна, депутатий лоархIам а бехктокхам а ай ца бича. Советий низ царна дукха нах чубоагIаш хиларца хинна Iац. Из хIара депутата лерттIа ший болх кхоачашбарца ба. Къамаьл дац, Советашка дукха ба ший къахьегам цIена, дика депутатски декхараш кхоачашдарца тарбе ховш бола халкъо хержараш. Цхьабакъда, шийна наха беннача тешама доаккхал ца деш, сессешка, массазарча комиссей заседанешка ца ухаш, балха дешаш дувцача хьинаре дакъа ца лоацаш, ший харжархошца наггахьа мара вIашагI ца беттaлуш бола депутаташ а ба.

Политически система реформа ярца, Советий лоархIами бехктокхами лакхбарца дувзаденна Советашкара дIадех депутаталла хержача кандидаташка кердача тайпара хьожалга. ХIанз саг политически гIулакхаца хиларал совгIа, компетентни, принципиальни, организаторски болх бовзаш, нахаца болх бе ховш, перестройка мутIахьа волаш хила веза. Иштта хулга дIадехар СССР халкъа депутаташ хоржача хана а. Из хIанз союзни, автономни республикай, моттигерча Советий халкъа депутаташ хоржача кIийленга дилла деза.

Мадарра аьлча, халкъа депутатий Советий балха перестройка яра чулоацам латт уж шоай территоре тIа бокъонца дай халарах, цар сихагIа боахама доалдара керда методаш караерзаярах, цар нах кхачанеи промышленнии товаращца Iалашбара, чуIе фусамаш хьалъяра, уж нийса дIа-са екъара, гIулакх дара сфера дегIаккхувлара, законностеи правопорядокеи Iалашъяра, гонахьара Iалам тоадара дешаш шоаш къоастадергдолаш бе дохкарах.

Советаш шоашта паччахьалкхен балха керттера мухь дIатIа а ийца, массанахьа а парте экономически, социальни, къаман политика хьинаре чакхйоахар хила еза.

Н. ПРАВЕНЬКИЙ,
НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума оргототдела инструктор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

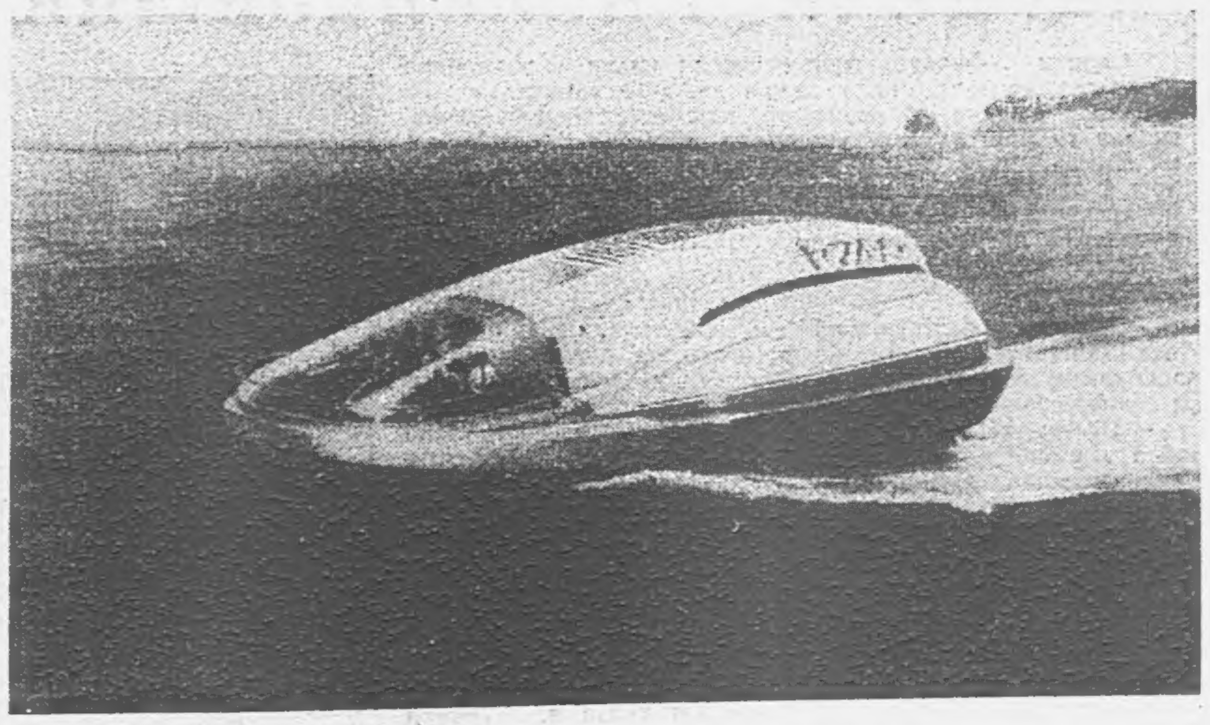

Кемаш дара гIо деча Японски ассоциаце вIалла тата а доацаш геттара сиха лелаш дола «XXI-ча бIаьшерен» кема хьадарах йола проект чIоагIийр. 1990 шера ший хьалхара «Ямато-1» яха экспериментальни аппарат тахка лаьрхIад цо, из дIаледадергда практически кердача сплови установкас.

150 тонн хий чудодача кема пхона тIа латтача шин двигатела фордан хий хьачу а увзаш, низаца аракхувсаргда, цу гIулакха низ болча магнитни майдах пайда ийбергба. Из хьаергья кердагIйолча тIехдикача материалех пайда а эцаш, хьаьча чIоагIача электромагниташа. Цельсе 269 градус шелала температурах цар чу электротока сопротивлени дIайоал, хIаьта эшача боараме шелду коачача геле новкъосталца.

«Ямато-1» — 22 метр дIаьхеи 10 метр шереи да — цу тIа итт саг хувш. Экспериментальни модель 8 узлага кхоачаш сухал а йолаш диъ сахьата гаргга никъ бе йиш йолаш я. Цхьабакъда, проекта автораша яхачох, перспективе уж кемаш 100 узлага кхоачаш сухал йолаш е сахьата 185 километр сиха даха йиш йолаш да. Цу хана уж цхьаккха тайпара тата а доацаш гIоргда.

СУРТА ТIА: Иштта да «Ямато - 1» — инженерий, художникий кхетамга диллача.

ТАСС фотохроника.

Портфель йола кхалсаг

Японе социальни хьинар нийкхад. Из бакъду токийски муниципальни совет хоржаш хьахинначо. Цифраш тамаш яйташ я: кхоалагIа дакъа мандаташ тIераьлар доал деча Либерально-демократически партена. Керттерча опозиционни парте социалистически йолчо — ший викалашта 17 моттиг дукхагIа хилийтар. 128-нех кхы а вурийтта моттиг кхалнаьха я. Царех дукхагIъяраш СПЯ викалаш я.

Массанена хетар да: хоржамаш законагIа чакхдаьлар. Уж къоастадаь дар харжархой консерваторех бола тешам боврца, мехка политически вахара хьем боацаш демократизаци йинза яргйоацаш хиларца, хIаьта лоархIаме дакъа хила мадези политически решенеш тIаэцара процесса махулла дукхагIа кхалнах юкъеозилга.

Цу новкъа хьалхара баькха гIа бар Нингата префектуре мукъаьяннача моттиге лакхерча палате хоржамаш дар, цига ЛДН позицеш традиционни чIоагIа йоллаше а консерватораш котбовланзар: депутат хилар СПЯ викал йолча Кинуко Оафутех. Из карагIдаьннар кийчдаьдар Токио хоржамаш деча. Демократически низий аргIанара, кхы а доккхагIдола низаш дар парламента лакхехьарча палате 23 июле де лерхIача хоржамашка котало яккхар. Лоаттабе беза къовсам цIенхаштта ба, хIана аьлча, дIадахача шерашка кIезига доацаш дика хIамаш шоашкара гучадаьнна консерватораш хIанз а дукхагIчар хьаллоацаш ба, хIана аьлча хадданза ткъаь итт шерал тIехйолча хана доал деш хинна ЛДП гIерт, мадарра духхьала аргда вай, критически хьале ший дийнна гIалаташи нийша хинна моттигаши теркал а яь, пайда эца. Ший бахьан доацаш дац ЛДП-гара болча кандидатий спискана хьалхагIа Японе вахара хьал тоадеча Министерстве гIулакхе хинна кхалсаг Каеко Симидзу керте оттар. (Цунна тIеххьа йоагIа ше цаI мара йоаца, кресла чу вордингаш тIа мара ца лелалуш йола, къахьегамеи обществан проблемай хьакъехьарча парламентски комиссе председатель депутат-инвалид Ента Ясиро).

Цу тайпара, хургболча къовсаме котало яккхара эггара лоархIаме дола хьал, массане дIауйла йича, кхалнах ший оагIонгахьа бахар дий аьнна хеташ да? Из хаттар дир оаха котъяьннача, хIанз денз столични совета депутат йолча цхьаннега.

48 шу даьнна я госпожа Асая Уэмура. Косметика тика заведующи я из. Берригa дезал кхоаб цо — 69 даьнна нана, ши йоI. ЙоккхагIъяр студентка я Франце.

— Уэмура-сан, Токио хиннача хоржамашка ЛДН гуччахьа эшареи СПЯ иштта гуччахьа котъялареи бахьанаш малагIаш да?

— Хоржархой консерваторех тешаш хиланзар. Эцача хIамай мах лакхбеш потребленена налог тохара раьза дац халкъ. Эккхийта долча «Рикруто» гIулакха тIеххьа хьахилар гейшецара дола истори. Цу дерригие а хоздац ЛДН политикай гIулакх. Цудухьа тамаш яц керттера оппозиционни парти тIехь-тIехьагIа шерагIа дIайовзаш хилар: Японе гражданий бокъонаш лораяра, цун кхерамзле Iалашъяра никъ тIема йоацача средстващца дIакхухьача социалисташа наьха дега безам шоашкахьа боаккх.

— Хоржамашка кхалнаха котало яккхара — депутатски мандат кхаьчарий а уж хьаллаьцарий а лоархIам малагIа ба?

— Депутаталла кандидаташ болча а харжархой болча а кхалнаха шоашта мел могар дир къовсаме. Потребленена тIера йоаккхача налого хоалуш хIама техар дезала бюджета, вешта аьлча японка традиционни монополи йолча сферана. Цудухьа дукхагIбола кхалнах хоржамашка бахар ЛДП-на шоаш раьза боацилга дIахайта. Цунца цхьана хоржамашта хьалхара къовсам латтача хана гучадаьлар кандидаташ болча наха шоай программаш тIа массе а тайпарча бахача наха, берригача къахьегамхоша дIадехараши ловраши дикагIа хьахьекха хилар. Кхалсаг ший кхолламга диллача хIама дохадер а йоацаш, хIама хьадер майий.

Японе тIехь-тIехьа дукхагIа хул керттерча даькъе дизза доацача балха дийнахьа, сахьаташка болх беш бола кхалнах. Маьре бахачул тIехьагIа е бер дича соцабаь хинна болх, шоай таро махиллале, юхадIаболабу кхалнаха. Японкай образоване боарам укх тIеххьарча шерашка дикка лакхбеннаб, из бахьан долаш царга болх байта йиш хулийт Iилмо дакъа лоацаш йолча отраслей кердача лоархIамеча сферашка.

— Японе политически вахара хьалхарча мугIаре гуччахьа кхалнах оттабарах хьахиннар фуд?

— Японка дезала, цIен боарам тIа йиса езача хана обществера «маIача наьхеи» «кхалнаьхеи» лоархIамаш традиционни дIа-са нийсделга дита деза ха эттай. Духхьала политикаш бола кхалнах ба халкъа бокъонца долча Iаьдала кIийле кийчъергьяр. Кхалсага кхолламо ше хьахулийт цун йоккха гражданственность, общества хатараш бахьан ший долаш санна дог лазаш из хулга. Эггара хьалха аз дувцараш да «социальни низ боацарий» — берий, цамогашарий, инвалидий, къоаной дешаш. ХIаьта кхалнах ба эггара хьалхарча аргIана къахьегама хьалаш, царца кхалнаьха шоай дараш а, образовани, унахцIено лораяра, экологе система эргаяьккха тоае, къоанал Iалашъе гIортаргбараш а.

— Муниципальни собране полномочни депутат хиларах тарра эггара хьалхарча аргIана Iа кхоачашде лерхIа хьадда дола декхар малагIа да?

— Сай харжархой наказага хьежжа аз къовсам лоаттабергба Токио центральнех йолча цхьан районера Минатора баха нах кIезигбара тIехь. Дуккха йола гIулакхаш леладу здaнеши официальни учреждeнеши хилар бахьан долаш нах баха моттиг кIезигъеннай, хIаьта цо ший аргIана кIезигъяьй бахача нахагара хьайоагIа налог, цхьайола школаш дIакъовлийтай, кхыдараш даьд.

В. ДУНАЕВ,
АПН соб. корр.

Токио.

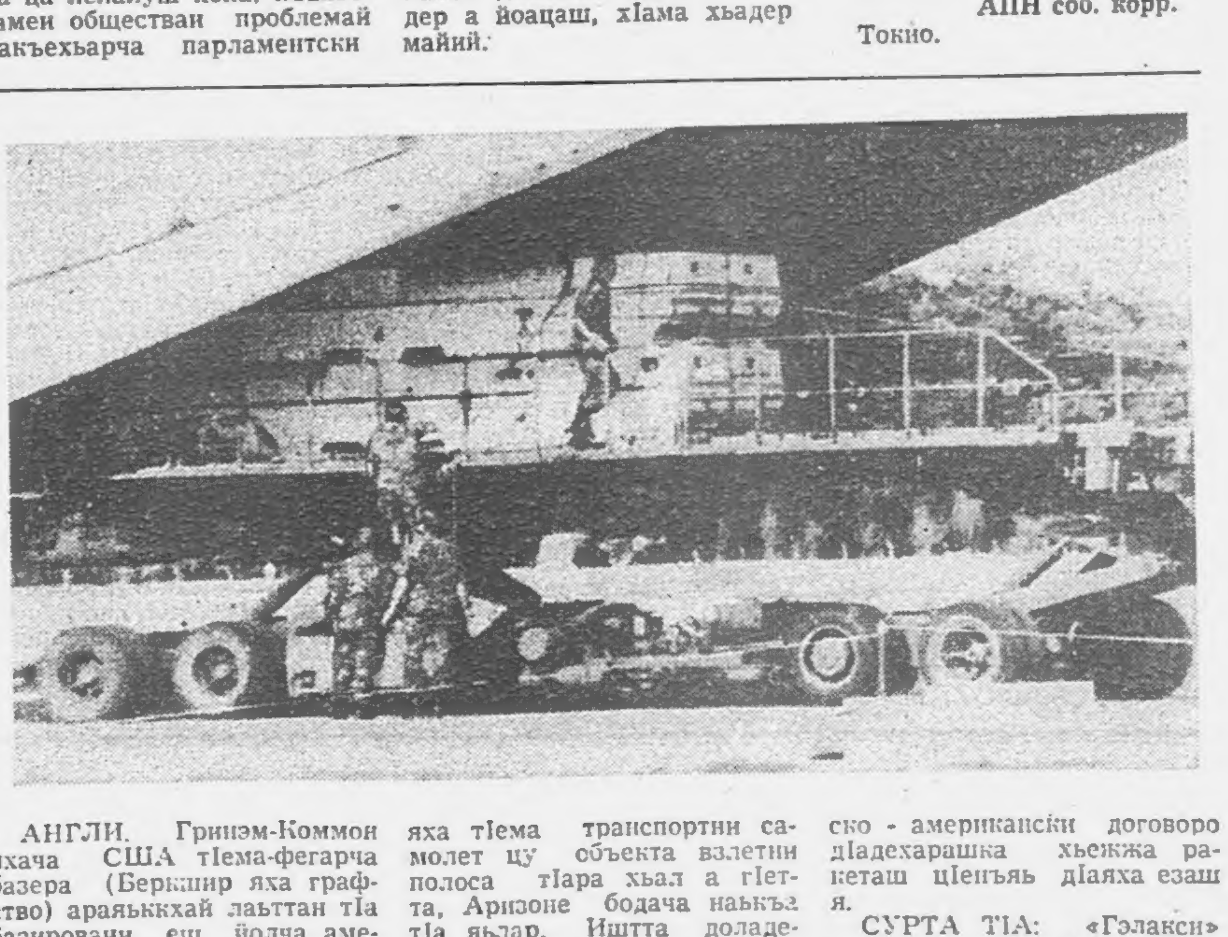

АНГЛИ. Гринэм-Коммон яхача США тIема-фегарча базера (Беркшир яха графство) араяьккхай лаьттан тIа базировани еш йолча американски ткъамаш долча ракетий хьалхара парти. Ший борта тIа ткъамаш дола ракеташ а йолаш «Гэлакси» яха тIема транспортни самолет цу объекта взлетни полоса тIара хьал а гIетта, Аризоне бодача наькъа тIа яьлар. Иштта доладелар британски территоре тIара ядерни герзаш дIаарадахара гIулакх.

РСМД хьакъехьа советско - американски договоро дIадехарашка хьежжа ракеташ цIенъяь дIаяха езаш я.

СУРТА ТIА: «Гэлакси» яхача транспортни самолета тIа тIайотташ я ткъамаш дола ракеташ.

Рейтер—ТАСС сурт.

ТIехьабусараш болча

Маца тоалургда хьал?

Геттара эсала дIайолайир Нохч-ГIалгIай цементни завода коллективо карарча шера кхоалагIа квартал. Тоъал дукха сеца лаьттар завод июль бетта, ший декхараш ахаш мара кхоачашде низ кхачанзар цун. Боккха хьовзам баьлар цох республикерча гIишлон организацешта, гIишлон материалаш хьаеча предприятешта, шоай доалахьара фусамаш дIайолаьча наха.

Цементни завода керттерча административни здaнена хьалхашка доахка гIандаш цIаккха даьсса хилац. Со цига нийсвеннача дийнахьа а дукха нах бар цига.

— Со Ростоверча цхьан заводе болх беш ва, — аьлар В. Косулина. — Iалашо яра отдела воккхагIвола диспетчер волаш. Укх тIеххьарча хана шозлагIа шун республике кхоач со. Шу доладуш оттадаьча договорагIа Нохч-ГIалгIайченера тхо долча хьаяйта езаш дукха цемент яр, цхьабакъда, ше аьннар тесса дитад завода коллективо. Масала, шоллагIча квартале тхона Грознера е еза поставкаш 350 тонн яр. Кхоачашхиланзар из. КхоалагIа квартал йолалуш цхьа вагон цемент кхаьчар тха заводе, планагIа 7 — 8 йолаш. Бийдал ца хилар бахьан долаш соцаяьй оаха тхоай производственни объединенена чуйоагIа аьшка-бетонни конструкцеш хьаю завод.

Дог лазаш дувц В. Косулина вай завода коллективо поставкаш яра план кхоачаш ца ярах, шоай балха тIа нийслуча халонех. Масала, укх тайпара факт: лакхе ювцаш йолча аьшка-бетонни конструкцеш хьаеча заводо лоалахарча предприятешка сагIа дехаш, е кхыча материалашца хувцаш Iалашъю цемент.

— Геттара чIоагIа тхоашта эшшаше, 27 тонн металл дIа а денна, 25 тонн цемент яьккхар оаха дукха ха йоацаш, — йоах В. Косулина.

Алиев Сурхай Нахичиванера ва. Цхьан бетта дIоахалла кхозалагIа «хьоашалгIа» венав из вай республике.

— КIордадаьд сона садукъача, аьхкий «тIанк» аьнна хьалйиза хулача вагонашца дIа-хьа аха, — йоах цо. — Цул совгIа, сай кулгалхоша цемент йоацаш юха ма вола аьнна хьаллаьлав со. ДIабахача бетта укхазара тха адресагIа хьаяйта езаш яр 6 вагон продукци. Цхьаь цаI хьаяйтанзар.

ДикагIа кхеталу «Нахагропромстрой» яхача объединене викало дувцар цемент ца хиларах уж болча эттача хьалах дар дайзача. Соцабаьб дуккхача гIишлон объекташкара болх, планаш кхоачашъе таро йоацаш бисаб бIаьш нах, халахеташ хул заказчикаштеи подрядчикаштеи юкъе.

— ТIаккха цементни завода директорца къамаьл хиннадий шун? — хетт аз В. Косулинга а С. Алиевга а.

— Цунна тIадаха лоархIадац тхо, — цхьан багара доагIаш санна йоах шинне а. — Мувсас дегабуам бергба. Нагахьа санна оаха кулгалхочунца къамаьл даьлга цунна дIахой, гIулакх геттара талхаргда. Цементага вIалла даха дог доацаш дусаргда тхо. — ТIаккха, цул совгIа, директора дергдар шаьра ховш да тхо — Мувса волча дIахьожадергда.

ТIехьагIа хайра сона цар вувцар сбыта отдела начальник Дадаев Мувса волга. Оалаш махиллара, «ламаз кара деце» цун цIи яккха лоархIавеш нагахьа саг вац укхаза. Шийна ловчча оагIорахьа дерзаду цо сбытаца дувзаденна дерригa гIулакхаш.

Бакъдар ала деза, дIахойодача хана вай заводаца гIулакх леладе деза аьлча, дог гIелденна Iолегаргболча дIакхаьчаб мехка тайп-тайпарча миIингашкара хьабаьхка нах. Цемент-м хац сона, дика дош а хазац царна укхаза. Оттадаьча договорагIа шоашта доагIар дIадахьа баьхка уж сагIадехараш санна тIаэц завода кулгалхоша. Цу тайпарча наькъаца цар республика а моттигерча предприятей а сий хьалдоаккхаргда аьлча харц хургда.

— Завод хьалийча денз духьала 1987 шера мара планаш кхоачашъе аьттув баьннабац тха, — йоах планови отдела начальника Твердохлебова Валентина Викторовнас. — Цул хьалхагIа а тIехьагIа а тIехьаюсача предприятешта юкъе хиннай завод.

Цо яхачоа къаьгта тешал деш да дIадахача шера хьокхамаш. План 650 эзар тонн йолаш, 552 эзар тонн цемент мара арахийцаяц укхаза, лийрхIар 22425 эзар сома йолаш, хьаяь ерригa продукци 19011 эзар сома мaьха я. Шовзткъе шийтта процент гаргга мара баьккхабац цIена пайда. ТIаккха малагIа хьал дар поставкаш яра даькъе? Царех долча декхарех 77,8 процент мара лоархIаьяц завода коллектив. Потребителашта дIа ца йохьийташ йисай 4974 эзар сома маьха цемент! Из мара децийн... Планах долчул тоъал дукхагIа хиннад продукци хьаярга дIадахар, кхоачам боллаш айеннаяц къахьегама овсарле, геттара кIезигагIа арахийцад халкъа эша товараш. Мадарра аьлча, ког дIа мел баьккхача а бIарг дIа мел лекхача а кхоачамбоацараши гIалаташи да-кх.

— Дерригa дIадолалу автотранспортагара, — аьлар Твердохлебовас.

ДIаболабир аз а сай болх цигара. Завода автопарке я тайп-тайпарча маркех йола мовкхаш кхухьа машинаш. Цар керттера декхар — кхереи лоабати хьатIакхахьар. Со цига хиннача дийнахьа нийсса ахаш хIана яц аьнна машинаш лине тIа араяланза яр, из де йиш йоацаш а яцар. Укхазарча болхлоша дувцачох, цу тайпара сурт даим а го йиш я укхаза.

Кхера хьатIакхухьаш я низ бола «Белазаш». Моттигерча хьалашка диллача 4—7 километр никъ бича совцае еза уж. Из ца дича, цар хьамча чархаш цIи санна йIоахлу, пайдана йоацача йоал. ТIаккха из технологи телха ца еш Iе йиш йий. нагахьа санна кхера боаккха карьер 22 километр гаьна хилча? Мухь тIабеттачул тIехьагIа юха бе беза из никъ. Цудухьа чархаш каст-каста талх. ХIаьта, царех цхьанне мах — 1200 сом! ТIаккха дувцалга а дий арахецача продукцех дIадодар лохдарах?

Берригa шофераш леткъ эшаш йола оатхалаш таац. яхаш. Лоадам боаца ремонт еш дуккха денош, цхьайолча хана кIираш даха дезаш хул. КIезига яц болх ца беш бIарчча бетташ доаха техника а. Транспортни цеха коа дIачуваьлча гуш дола сурт боккха тIом лаьтта моттигаш дагайохийташ да.

Болаш ба укхаза шоай декхараш тIехдика кхоачашду водителаш. Уж ба А. Мальсагов, М. Хамбиев, М. Юсупов, Ш. Альтемиров, И. Лорсанов, М. Сананов. Дале а, царна могаргдий дерригa дукъ дIаоза.

Кхера оаташ йолча цеха кулгалхочун декхараш кхоачашдеча Абубакаров Вахас эггара хьалха дувц дукха ха йоацаш болх бе йолаялийтача СМД-98 яхача жIовнах. Дукха ха яр из оттаярга укхаза сатувса. Хьалха хиначул низ болашагIа а тешамегIа а я из. Цхьабакъда, махетта дIадодац гIулакх хIанз а.

— Хьажал, — йоах Вахас, — хьо хьачувале хьалха кхера бахьаш ена машина юхаерзаяьй аз. Бахьан — цхьадола тIой установкана ата могаргдоацаш доккхий дар. Уж юкъенийсделча жIов йохаргья. Из ца хилийтара дарба долаш да: кхера лелхийтача хана буруь гарг-гаргагIа тоха деза. Цунга хьежжа зIамигагIа хургда хьадоала тIой а. ТIаккха тха болх аттача баргба, боккха мах бола оборудовзни йохаргьяц. Цхьабакъда, карьера болхлой озха яхачунга ладувгIаш бац. Ховш да из хьал завода директора а кхыболча кулгалхошта а.

Оаха къамаьл деча юкъа керд-керда машинаш хьатIаух эстакадана. Царца а йолаш я стандартни доаца тIой дахьаш яьхкараш. Цхьаннахьа дIа а бихье, Iобоассабу цар шоай мухь.

Дукха ха я заводе лелхамий сетка хувца безалгах дувца. Бакъда, дувцарал совгIа кхы хулаш эргалонаш яц цу хьакъехьа. ХIаьта боккха кхера юкъенийсбенна хинна авари дIайоаккхаш эггара кIезигагIдале а диъ пхиъ ди доаде деза.

Кхера лоалабеча цехах доагIа а доагIаш предприятега пха лоархI. БIаргаго еза из цох фу доал а заводa балха процесса юкъе цо малагIа моттиг дIалоац а хара. Цехе шиъ пийшк я. Царех цаI капитальни ремонта соцаяь тоъал ха я. ХIанзарчоа из маца чакхъяргья ала йиш йолаш дац. Бакъда, цаI да дика ховш, йиллача ханал диъ-пхиъ ди тIехьяргья из. Цох хьахургдар—хьа ца еш юсаргья эзараш тоннаш продукци.

ДIабаха бутт болалуш доккха хатар хилар заводе. Болх беш хинна шоллагIа пийшк нийкхар, завод сецар. пийшка монтаж харцахьа ярца дувзаденна да из. Цудухьа массане кхетадора гайна-ганза из авари хила езаш йолга. Цеха кулгалхой кхы уйла йолаш ба: пийшк нийкхай ара догIа делхача хана, лоаццача юкъа электроэнерги дIаяккхар бахьан долаш.

Тайп-тайпара ювц укхаза завод сеца лаьттача юкъа йIоахал. Цхьаболчар бархI ди да йоах, шоллагIбараша кхы а ши ди IотIатох. хIаьта планови отдела начальника кхо кIира гаргга ха я аьлар. МалагIчох тешаргва, харцлуво малагIа ва къоастаде хала да. Хеталу, завода специалисташ, болхлой бакълар дувца лоархIа ца беш санна. ДIа-хьа хьежаш, лоралуш ду цар къамаьлаш.

Пийшк эккхар цIаьхха хинна хIама да аргда вай. Цхьабакъда, мишта кхетаде дезаш да къахьегама кхерамзленна укхаза лерттIа теркам тIабохийташ ца хилар. Июна тIеххьарча деношка из бахьан долаш саг вувш моттиг нийсъелар укхаза. ХIанз а каст-каста го йиш я цехе каскаш ца тохкаш лела нах. Инструкцега диллача хилийта йиш йолаш дац из.

Пийшк цахаддаш дIайоаеш, тIаккха хьаллотаеш лелаяр, цунга йоагI-йоагIача режиме болх ца байтар Iаламате зене да гонахьарча Iалама. Температура эшшача боарамга кхаччалца хьалъайяра диъ - пхиъ сахьат деза. Цу юкъа наха, садоахкача хIамашта, гаьнашта, баьцовгIашта Iаткъаш йола дукха отходаш аратовс пийшко. Уж хица, феца, лаьтанца дIаув.

Проблемаш йоацаш яц клинкерни цех я. Укхазара арайоал кийча продукци. Харц хургда из во я аьлча. Цхьабакъда, чIоагIа садуаш да из геттара кIезига арахецаш хилар.

МалагIаш да бахьанаш? Эггара хьалха ала деза нах заводера каст-каста дIабувлаш хиларах. Цхьабараш кооперативашка дIаух, вожаш юртабоахаме къахьега болалу, кхоалагIчарна договорни балхаш дукхагIа деза.

Сона хетачох, лерттIа теркам тIабахийтац предприяте кулгалхоша социальни дешашта. Масала, завода коара бани. Цох лаьца дукха дийцад дIадахача шерашка. Цхьан юкъе бIарг тIаозаш тоаяьяр из, болх беш сауна яр. Дукха рузкъа дIадаьIйтадар из дара.

Бани тоаеча хана а, каст-каста дувцар цу гIулакха дIайохийта материалаш пайдана яц яхаш. Иштта хила а хилар из: пенех теха ардакха рейкаш, цахаддаш тIоадал тIалаттар бахьан долаш муръелар. ХIанз уж дIайоахаш ба хозцехера болхлой. Банера йирча сурт хьа а гойташ, Iокад шоай балха гIишлонхой Л. Колаева, А. Джамалаева, Х. Бекичева, Х. Шабазова, М. Юсупова, Я. Бачаева, А. Сайдалиев, кхыбараш. Во хьадаьр дIадоаккхаш боахкача царна хайра алапи лац. Хатта лов: цар фу бехк ба?

Кхоачам болаш яц столове коартолаш, хох, баьцадаараш, сом. Цхьайолча хана кIираш-бетташ даха дезаш хул царга хьежаш. Яьсса латт буфеташ, тика. Духхьал цхьа хIама ду аьнна моттийтара духьа хьайийллай ца аьлча, кхы фу аргда царех.

— Сенца дувзаденна да завод тIехьаюсаш хилар? — хаьттар аз директорга Мааев Русланага.

— Малав тхо тIехьадусаш да яхар? — раьза хиланзар из. — Тхо-м лоархIадаьд карарча шера хьалхарча ялх бетта заданеех. Маьхалъяьккхай 9906 эзар сома маьха продукци, планал ялх эзар сома дукхагIа. Лаккъеннай къахьегама овсарле, лохденад продукци хьаярга дIадодар. Республикерча организацешта дIаяхьийтай 22,4 эзар тонн фондах йоаца цемент. Кхы фу де дезаш дар тхо?

Жоп лургда аз директора хаттара. Завода низ шера 1200 эзар тонн продукци арахецара кхоачам болаш ба. Йолаш я бийдал а къахьегама ресурсаш а. Цхьабакъда, оттаяь план — 600 эзар тонн цемент мара яц. Заводо лерттIа болх беш хилча, ах шера а хьадулургдолаш хIама да из. Ког хийцца болх бе йиш йолаш ба цементникаш, шера планаш кхы а чIоагIагIа лохъе яхаш хьакимашта тIа а теIаш. Долче. хIанз санна сеца латтаргъя-кх вай республикера цемент ца хилча болх бе йиш йоаца предприятеш, тIехьабусаш хургба гIишлонхой, сагIадехарграш санна завода коанаIарга латтаргба кхыча моттигашкара баьхка викалаш. Перестройка йолча хана товргдолаш хIама дий-те из?

М. КАРТОЕВ.

Тахан—физкультурника цIей

КЕРДАЧА ЛАКХАЛЕНАШКА

Спорти физкультурен советски наьха вахарцара дIакъоастаде йиш йоаца дакъа да. Къахьегама коллективашка, дешара заседанешка, кхыметтел берий бешамашка го йиш я шоай унахцIено чIоагIъе, дегIацара ни залсамбаккха, яхье бовла ловраш. Дукха даьд, хIанз деш а да цу даькъе вай республике. Цу хьакъехьа тха корреспондента массехк хаттар дир Нохч-ГIалгIай Госкомспорта председатела заместителга ХАДИСОВ ДЖАБРАИЛАГА.

— Мишта накъабаьхкаб Нохч-ГIалгIайчен спортсменаши физкультурникаши шоай профессиональни цIейна?

— Эггара хьалха дагадохийта лов вай мехкахоша Сеуле хиннача Олимпийски ловзарашка даьха толамаш. И. Арсамаков чемпион хилар, А. Вараева дото медаль яьккхар, Б. Вараев бронза медаль лелаеш ва. Кхы а ши атлет-боксераш Р. Себиеви, Р. Тарамови — бахабар Къилбехьарча Корее. Цар цига аьттув баьннабеце а, духхьал Олимпийски ловзарашка дакъа лоацаш уж хилар сийдолаш хIама да.

ЦIаьхха нийсденна хIама дац зIамигача вай республикера пхи саг Сеуле вахар. Цо тешал ду Нохч-ГIалгIайчене спорти физкультурен дегIайоалаяра тоъал дукха теркам тIабохийташ хилара. Даьха толамаш кхы а да. Масала, самбох СССР чемпион ва Дикиев Хас-Мухьмад. С. Хь. Муртазалиева ший лоIаме кIалтохарах латаш йоккхача турнире котало яьккхай. Мехка чемпион ва яйгача атлетика викал, СССР спорта мастер. Шембель Константин Эдуардович.

— Спортера толамаш кIезига дац. ТIаккха фу ду физкультурни болам дегIабоалабара?

— Керд-керда масалаш доаладергда аз. Укх деношка вIашагIъеллай ветераний спортивни клуб. Цига ухаргба шоай унахцIено чIоагIъе ловраш. РСФСР физкультурни коллективашта юкъе футболах йолча яхьашка дакъа лаца йолаеннай Гудермесера «Башлам». ХIанз из йийтта командана юкъе шоллагIча моттиге я. Дика чакхъяьннай укх аьхки дешархошта юкъера яхьаш а.

Цхьабакъда, цхьа хIама да къаьстта дувца дезаш. Москве дIайолаеннай физкультурни коллективай спартакиада. Цига дакъа лаца бокъо яьккхай «Красный молот» заводерчен Аргунерчен командаша. Укх деношка уж столице дIаяхай. Со теш цар цига толамаш доахаргхиларах.

— МалагIа проблемаш я шун балха тIа?

— Уж дукха я. Эггара кертеръяраш — спортивни гIирсаш тоъаш ца хилари долаш дараштa ремонт е низ ца тоъари. Цу гIулакха рузкъа тIеххьарча даькъе мара дIахецац. Цхьайолча предприятешка спортивни методиста единицаш дIаяьхай, эшаш яц аьнна бахьан а оттадаь. ТIаккха дувца дезий коллективашка унахцIенон гимнастика юкъейоалаярах, яхьаш чакхъяхарах? Бицбеннаб-те предприятей кулгалхой спортон физкультурон наьха къахьегама овсарле лакхъелга, кхетам балара болх хьинарегIа чакхбаккха таро лулга, сага унахцIенонна Iаткъаш йола оамалаш дIайоахалга.

ДукхагIа теркам тIабахийта беза аьнна хет сона районашкарча спорткомитетий балха. Укхаза кхоачамбоацараш кIезига дац. Геттара ледара да гIулакхаш, масала, Советски районе.

— МалагIа мероприятеш хургья физкультурника денна хетаяь?

— Масала, «Динамо» стадиона спортивни гIирсашка хургья теннисах, волейболах, классически тайпареи ший лоIамеи кIалтохарах, нек дарах, дозал хьалъайдарах йола яхьаш. Кхы а дукхагIа мероприятеш хургья С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе, Грозненан улицашка, республике кхыча городашка, юрташка. Цо аьттув лургба кхы а дукхагIа нах спортивни болама юкъеоза.

ТIеххьара, шуга, прессе викалашка, дехар да са: дукхагIа яздеспортах, спортсменех, тха проблемаех. Наха а тхона а пайдане хIама хургда цох.

ДIаяздаьр М. КАРТОЕВ.

* * *

Хьалхарча сурта тIа шоана гу боксах вола СССР чемпион, спорта заслуженни мастер Себиев Рамзан. Цкъа мо дуккхаза котIалонаш яьхай цо вай мехка а доазал арахьарча а рингашка. Сеуле хиннача Олимпийски ловзарашка дакъа лоацаш а хиннав из.

ШоллагIча сурта тIа ба «Садко» яхача бассейна гимнастически зале шоай могашал чIоагIъеш бола мехкарий. Каст-каста боагIа уж укхаза.

Ала деза, «Садко» вай городерча спортивни гIирсех дикагIчарех цаI йолга. Езаеннай из ха яхача а кагийча а наха, берашта. Безаме тIаэц укхаза спортаца хьоашал дараш, унахцIена хила ловраш.

СПОРТ—УНАХЦIЕНОН ХЬАСТ

Къахьегамхой унахцIено тоаечен салоIам вIаштIехьбоаккхачен хьинаре дакъа лоац Гудермесски профсоюзий ВДФСО районни совето. Цо «УнахцIено» яха программа вIашагIъеллай. Цу программагIа Джалка яхача Iам тIа унахцIенон ди чакхдоаккхаргда, цига дакъа лоацаш хургба зIамига берашкара денз къоаношка кхаччалца бола нах. Иштта «УнахцIено» яхача программа юкъедоагIа тайп-тайпара ловзараш: волейбол, канат дIа-са увзабар, гиревн спорт, хи тIара яхьаш, шахматаш, шашкаш, футбол. Цхьан дешаца аьлча, цу яхьашка дакъа лоацаш мел хиннар цу дерригнех дика салоIам а хинна цIаверзаргва.

«УнахцIено» яха программа чакхйоаккхача хьинаре дакъа лоац кулгалхой керте а болаш локомотивни а вагонни а депо, машиннаькъа станце, универсальни горторга, районо, ОРС-а, медицински инструменташ еча завода коллективаша.

ХIаьта иштта, 1989 шу белггала да вай мехка эггара хьалха профсоюзий болхлой спартакиада чакхйоаккхаш хиларца. Из тха районе хIанз юкъе а кхаьча дIахьош я. ХIанзле физкультура коллективашта юкъе волейболах, настольни теннисах, пулевой стрельбах, гиревой спортах, шашкех-шахматех, туризмах, иштта, спорта кхыча тайпех йола яхьаш чакхъяьннай.

Физкультуран спортен занятеш чакхъяхара лаьрхIа профсоюзий ВДФСО балансе я ши зал. Цу чу болх беш я езача атлетиках, боксах, ший лоIаме кIалтохарах латарах йола секцеш. Укхаза белгалбаха беза шоай низ а хьинар а кхо ца деш спортсменашца къахьегаш бола тренераш - общественникаш О. Абдулвадудов, М. Дакаев, С. Любов, иштта кхыбараш.

Тха районе чIоагIа лоархI футбол. Тахан районни яхьашка дакъа лоацаш я вурийтта футбольни команда. ХIаьта тха «Башлам» яха команда РСФСР-а футболах йолча яхьашка дакъа лоацаш я, цул совгIа, из къулбехьен зоне лидер я.

Физкультурашка Ди дездеш райсовета дика болх бара белгалбоах инструктораш-методисташ «Ойсунгурский» совхозера И. Байсуев, «Новогрозненский» совхозера И. Вагапов, «Кошкельдинский» совхозера Р. Абдурашидов, «Гудермесский» совхозера Р. Исмаилов, «Брагунский» совхозера А. Мамаев, «Правда» совхозера А. Оздамиров, «Восточный» совхозера Х. Ахмедов, медицински инструменташ еча заводера Р. Азербиев, Педагогически училищера Ю. Литвиненко.

Цунца цхьана, Гудермесски районе физически культурен спортен дегIакхувлача цхьацца кхоачамбоацараш да. Коллективашка массавар а физкультуре дакъа лоацаш вац. КIезига чакхйоах яхьаш.

Гудермесски районе 40 совгIа физкультура коллективаш я. ХIаьта, царех ахаш сборни командашца укомплектованни яц. Нагахьа санна, сборни командаш яле, уж Гудермесе яхьашка спортивни гIирс боацаш йоагIа.

Парте областной комитета, НГIАССР Министрий Совето дуккхаза а дийцад Советски Эскаре гIулакх де болхарашка ГТО нормаш кхоачаш яйтарах, царех спортсменаш - разрядникаш барах дола дош, цу хьакъехьа решенеш тIаийяьй. Бакъда, тха Гудермесера эскаре гIулакх де болхараш турниках пхезза хьалъайбала могаш хилац, хIаьта нормах 10—15-зза хьалъайвала веза. Некдарах йола зачет ахнеш дIалу, хIаьта, вожаш Iамарч ца хиларах некде Iома ца луш бус. Маршбросоках йола ГТО норма бIаьннех 25—30 сага мара дIаяла магац, уж цу гIулакхашта хьалхxе а денз кийч ца беш хиларах. ЙоаггIача бесса ГТО нормаш дIаялара 5 шера совгIа тренировкаш е еза. Бакъда, укхаза топ кхувса Iомабара гIулакх а дика дац. Цхьайолча школашка топаш а тираш а яц, хIаьта, Гудермесски района юрташка вIалла тираш а некдара бассейнаш а яц. ХIанз са тхоай «Локомотив» яхача городской стадионах ала безам бар. Цига спортсменашта лаьрхIа раздевалкаш, дIайхахий, яйгача атлетика занятеш чакхйоахараштa лаьрхIа кийчдаь наькъаш дац. ХIаьта волейбольни а баскетбольни а майдаш йоархIаш тIаьнна латт.

Н. БОРИСОВ,
СССР физически культурен спортен отличник, тха штате воаца корр.

СПТУ проблемаш

Сеца латтац ха, дукха хувцамаш хул деша багIарий вахаре а. Цхьабараш итт класс яьккхачул тIехьагIа шоай дего къоабал яь говзал Iомаеча деша баха гIерт, вожаш дийша СПТУ йисте яьккха а баьна. вай республикерча промышленни юртбоахамеи предприятешка балха увтт.

ЧIоагIа лоархIаме да къонача специалисташта юкхе хьехамчаш хилар. хIана аьлча, хьехамчий теркамга хьежжа, дог а ца эккхаш дIаболалу къона болхлой.

Цу хьакъехьа № 2 йолча СПТУ хьехархоша а мастераша а цу деша боккха теркам тIабохийт. Уж лакха говзал а опыт а йолаш нах ба. Цул совгIа, шоай дехар бехктокхаме кхоачашдеш а ба. Иштта дика вовзаш, наха везаш II категоре мастер Ферзалиев Али а. Из № 2 йола СПТУ яьккха балха опыт Iомаяьчул тIехьагIа СПТУ хьеха эттав. Цун дешархой республикерча моллагIча предприятешка дог раьза а долаш балха дIаэц. Иштта шоай говзал дешархошта дIаIомаю хьехархоша С. Глущенкос, Н. Журавлева, Ф. Кривцова, Р. Хаджиева, Л. Михеевас, кхыбараша. Боккхача безамца тIаэц дешархоша литература хьехаш йола В. М. Киреева. Бераша дизза дакъа лоац Киреева кулгалдеча «Лира» яхача клубе. Цига дIакхухь йоазонхошца, поэташца вIашагIкхетараш. ДагаръяргIйоаца сайре яр дешархой болча поэтесса Ахматова Раиса енача хана хиннар. Дукха хул дешархой цу тайпара мероприятеш.

Лакха говзал йолча хьехархочо урок дIахьош тайп-тайпара формаш юкъейоалаю. Уж я дискуссеш, КВН, конференцеш, ловзараш.

ХIаьта а массайолча знаней лард практика я. Цудухьа дешара мастерскешка хьалаш тоадара, теркам тIабохийт училище, цига къахьега а говзал лакхъе а дешархой Iомабар дукха. Геттара самукъне занятеш чакхъювл столярий группашка. Ф. Н. Кривцовас дешара юкъейоалаяьй болх бара бригадни форма а къахьегамхой тIахьожам а. Иштта теркам тIа а бохийташ деша дагIача берашта лакхарча квалификаце тайп-тайпара говзалаш Iомаяра хьокхам ба СССР-а ВДНХ конкурсе дакъа лацар.

Из иштта дале а, производственни практика предприятешка чIаккхйоаккхаш ца хилча, говзал дика хьаIома арсчетагIа ялар бахьан долаш, цхьацца проблемаш увтт СПТУ-на хьалхашка, мичахьа практикагIа дешархой бохийтаргба ца ховш, хIана аьлча предприятешта пайдане дац хIама де ца ховш болча берашца ха лехьа йоае. Цудухьа къахьегама коллективаша уж безамца тIаэцац.

СПТУ йистеяьккха къона специалисташ балха оттабе вIаштIехьда ь л ч а а, тIехьагIа хьежача хьагучадоал Iаьржача балха тIа мара уж дIатIа ца бутилга: нув хьакха, хIама дIа-юха яккха, гIулакха дIабахийта. Иштта лоадамбоаца балхаш дайт къоначарга.

Дика а хеташ ала доагIа В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ предприяте кулгалхоша шоаш боахама расчета тIа баьннабале а, кхоане дага а ехе, къона специалисташ дег тIара тIа а ийце, царна гIо-новкъостал а деш, балха шаьрбаллалца тIахьожам а лоаттабеш лелабелга. Къаьстта бехктокхаме я царца лабораторе заведующи Карасько Лидия Константиновна. Лабораторе хьабаьхкача къонача болхлошта балха моттиг къоастаю цо, цул совгIа, царна новкъостала хьехамчаш а увттабу. Лабораторе практике вена хиннар, дийша ваьлча болх бе хьавоагIа.

Иштта дикагIча оагIорахьа хувцамаш хиннад Шерипова цIерагIча заводе. Общественни организацей кулгалхоша теркам тIаэзаб къонача специалисташта, №№ 5, 6, 7, йолча цехий кулгалхой училища хьаштaшка хьожаш а новкъостал деш а ба. Уж ба А. В. Шевняков, В. М. Линев, П. Б. Плешков, УКД начальник И. Х. Росламбеков.

Завода викалаша квалификационни экзаменаш луча дийша баьннараш балха дIахьожабеча комиссена юкъе, иштта кхыча мероприятешта юкъе а дакъа лоац.

Белгалдаккха доагIа укх тIеххьарча хана ПОГНОС предприятеша дешархошта новкъостал деш хилар. Иштта 1989 шера В. И. Ленина цIерагIча завода кулгалхоша (директор В. И. Саломатин) 25 эзар сом училищана дешара помещенепа ремонт еча деннад. А. Шерипова цIерагIча заводо (директор В. И. Денисов, парткома секретарь Н. Н. Величко) — 30 эзар сом. Из чIоагIа лоархIаме гIулакх а новкъостал а да училищана.

Медицински гIулакхашта лаьрхIа йоацача антибиотикий Еррисоюзии Iилматохкама институтаца бувзамаш леладу училища кулгалхоша. Института коллективо декхараш тIаийцад 30 эзар сома маьха сварочни полигон хьалъе. Училища материально - технически база чIоагIъяра из лоархIаме гIулакх да. Ала доагIа, уж санна дола бувзамаш массайолча предприятеша леладеш ца хилар. Масала, «Промавтоматика» НПО завода лаьрхIа училищас кийчбаь ЭВМ электромеханикашта юкъера цхьа саг предприяте балха дIаийцавац.

№ 2 йолча СПТУ кулгалхоша материально-технически база чIоагIъяра дешара - кхетам лакхбара денгара ди мел доал керда формаш юкъейоалаю. Кердача дешара шера промышленни оборудованена ремонт еча автоэлектрика говзал а йовзаргйолаш Iомаде лаьрхIад бераш.

Дешара шу хьатIадоагIаш помещенешта кийчо ях яьннай СПТУ коллектив.

Из дерriга иштта дале а, халонаш а проблемаш а йолаш я цар. Базови предприяте боаггIача тайпара теркам тIа ца бохийте, СПТУ коллектива хала хургда юртбоахама а промышленни предприятешта а специалисташ кийчбе.

Т. ФЕДОСЕЕВА,
СПТУ директора заместитель.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 12 АВГУСТ.

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00. «УнахцIенон» клуб. 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш аттракционаш, кемай станци, зооуголок, ловзарий автоматаш, белама цIа. 9.00. Книжкаш, дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-са хувцар. 12.00. «КIай ладья» яха шахматни клуб. 13.00. ДIалокх духови оркестро. 17.00. «Тхоца хьалхадовла!» яха ловзара программа. 20.30. Хроникально - документальни фильмаш хьокхар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 17.00. «Городской беша локхаш я духови оркестр», военни духови оркестра концерт. 19.30. «Импульс» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 18.00. «УнахцIенон» клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00. Спортивни цIей. 15.00. «Лидер» яха спортклуб.

Химикий ДК. 10.00 — 20.00. Компьютерни ловзарий зало хьех. 13.00—20.00. Видеосалон. 18.00. «Сийле хийле, хьа спорт» яха тематически кинохьокхар.

Просвещене болхлой цIа. 10.00. Спортивни яхьаш. 11.00. Агитбригада концерт. 17.00. Дикача вIашагIкхетарий клуб.

«Красный молот» завода ДК. 11.00—23.00. Видеосалоно хьех. 15.00. «Тха беш» яха клуб.

Пролетбата цIерагIа ДК. 10.00. Спортивни яхьаш. 13.00. «Гименей» яха клуб. 15.00. «Ветеран» яха клуб. 17.00, 19.00, 21.00. Видеосалон. 20.00. «Ткъаьиттара баьннарашта лаьрхIа салаIара сайре.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00. «Хьай мохк бовзий хьона?» яха литературни викторина. 10.00. Сакъердаме старташ. 10.00. Компьютерни ловзарий зало хьех. 12.00. «Iайха хьаде» яха клуб, 13.00. Ирасюжетни видеофильмай театр.

М. Горьке цIерагIа ДК. 11.00. «Теремок» яха киноклуб. «Тха цIа — лаьтта планета!» яха асфальта тIа сурташ дахкара йола берий конкурс.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 10.00. Физкультурника Ден хетадаь спортивни цIей.

«Локомотив» стадион. 10.00. Физкультурника Ден хетадаь спортивни цIей.

«Старогрознефть» НГДУ стадион. Физкультурника Ден хетадаь спортивни цIей.

«Октябрьнефть» НГДУ стадион. Физкультурника Ден хетадаь спортивни цIей.

КIИРАНДИ, 13 АВГУСТ.

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00. «УнахцIенон» клуб. 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш аттракционаш, кемай станци, зооуголок, ловзарий автоматаш, белама цIа. 9.00. Книжкаш, дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-са хувцар. 12.00. «КIай ладья» яха шахматни клуб. 13.00. ДIалокх духови оркестро. 17.00. «Тхоца хьалхадовла!» яха ловзара программа. 20.30. Хроникально - документальни фильмаш хьокхар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 11.00. «Фаьлгий а, приключеней а дунен тIа» яха берий кинотеатр. 19.30. «Ткъаьиттара баьннарашта салаIара лаьрхIа сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 15.00. «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. «Боевая яхача улица истори».

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 12.00. «Мультик» яха клуб. 15.00, 17.00, 19.00. Видеотека.

Химикий ДК. 10.00 — 20.00. Компьютерни ловзарий зало хьех. 11.00. «Нийсархо» яха кIиранден клуб. 13.00—20.00. Видеосалон.

Просвещене болхлой цIа. 10.00. Ийиллача наIарий ди. Программе: барзкъа хьувза, хьадаккха, тега Iомавеш йолка; филателистически выставка; ДРП коллективий а кружокий а фотовыставка. 11.00. «Массови культура, е наха лаьрхIа культура?» беседа.

«Красный молот» завода ДК. 11.00—23.00. Видеосалоно хьех. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатро хьех. «Малав «Ералаш» дагадехар?».

Пролетбата цIерагIа ДК. 12.00. «Берригача дезалца Дворец» яха цIей. 14.00. «Теремок» яха киноклуб. 17.00, 19.00. 21.00. Видеосалон. 19.00. «Акт» яхача вокально - инструменталь ни ансамбла концерт.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00. Компьютерни ловзарий зало хьех. 12.00. «Iайха хьаде» яха клуб. 13.00. Ира сюжетни видеофильмай театр.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Вай беш».
9.00 — Фильм-концерт.
9.30 — «Саг, Лаьтта, вселенни».
11.10 — Физкультурника денна хетадаь телевизионни документальни фильмаш.
11.40 — В. Беляев. Вокальни цикл.
12.05 — Документальни фильма премьера.
12.40 — «Социализма мехкашка».
13.10 — «Прими за семью морями» яха берашта дола фильм. (ГДР, 1983 ш.). (Премьера).
14.35 — «Вай деккараш».
15.00 — «Дебют».
15.20 — «Сона деза хьо, вахар» яха фотоконкурс.
15.25 — Останкина Концертни студе йоазонхочунца Можаев Борисаца вIашагIкхетар.
16.50 — Мультфильм.
17.00 — «Хьайбай дунен тIа».
18.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
19.00 — Лирически концерт.
19.20 — Шукшин Василе фильмаши ролаши. «Печки-лавочки» яха фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Телезрителa спутник.
22.00 — «Нахи манекенаши». Телевизионни художественни фильм. 1-ра сери.
23.25 — Популярни музыка кердадараш. «А» программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйриййнара гимнастика.
8.15 — Юрта сах ат.
9.15 — Мультфильмаш.
9.35 — Фильм-концерт.
11.00, 13.00 — «Кердадараш».
11.10 — «Сказка странствий» яха художественни фильм. (Субтитраща).
12.50 — Мультфильм.
13.10 — «Ах бийса ялалехьеи тIехьагIеи». (29 июле хиннар юхагойтар).
14.55 — Массанена йола спорт.
15.10 — Баскетбол. НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
16.20 — Поэзе га.
16.30 — «Уж лаьттаб хьасташна» (нохчий меттала).
17.00 — СССР МВД хоам бу. И. Тихонов.
17.10 — «Ханахи сайхи».
17.25 — «Морхаш» яха художественни фильм.
18.45 — «...Ялхайтта шу даланзем бокхагIеи».
19.30 — Иллеш дIаоал А. Серовс.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». Мультфильм.
20.15 — «Под знаком «ПИ» яха передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Под знаком «ПИ» яха передача
00.10 — «Лув-кхера: кIира хиннараш».
00.20 — Дунен халкъашта юкъера московски машара марафон.

10.00 — «Имечи Галмасгара Камала» яха Казанера передача.
11.00, 13.00, 17.00 — «Кердадараш».
11.10 — Союзни республикай кинопублицистика. «Отклонение» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
11.30 — «Никъберий клуб» (субтитраща).
12.30 — «Горы вторят нам...» яха Грознера передача.
13.10 — «Багратион» яха художественни фильм. 1-реи 2-гIеи сереш. (Духхьашха).
15.50 — Мультфильмаш.
16.20 — «Земля тревоги нашей» яхача циклера документальни фильмаш.
17.10 — Музыкальни эстрадни программа.
17.45 — «Ретро».
18.45 — «Когда поют солдаты» яха салтечун илле фестиваль. Перерыве (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Маьрша лелалва хьо, доктор!».
21.55 — Оперетта артисташа дакъалоаца музыкальни программа.
22.55 — «Ер дуненна дагадоалл».
23.10 — Искусства мастераш. Р. Плятт. Диалогаш.

13 АВГУСТ,

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.20 — Ритмически гимнастика.
8.50 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Iуррехьа».
10.00 — «Советски Союза гIулакх ду аз!».
11.00 — «Iуйриййнара почта».
11.30 — «Никъберий клуб».
12.30 — Берий информационно-публицистически программа.
14.00 — Музыкальни киоск.
14.30 — «УнахцIено».
15.15 — Мультфильм.
15.35 — Доши хан.
16.30 — «СелаIад» яха Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
17.00 — Юрта сахьат.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «КIиранден кинозал». Мультфильм.
19.35 — «Человек-невидимка» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Маьрша лелалва хьо, доктор!»
21.55 — «Спрут-2» яха ялх сери йола телевизионни художественни фильм. 1-ра сери.
22.55 — Футбольни обозрени.
23.25 — Автомобильни спорт. Дунен чемпионат. «Формула-1» класс. Венгрера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Телевизионни короткометражни художественни фильмаш.
9.35 — Л. Бетховен. № 3 йола соната.

14 АВГУСТ, ОРШОТТ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 Футбольни обозрени.
9.00 — «Спрут-2» яха ялх сери йола телевизионни художественни фильм. I-реи. 2-гIеи сереш. (Итали, 1986 шу).
11.10 — «Эрсий догамаш» яхача халкъа коллектива концерт.
11.45 — Хьайбай дунен тIа.
15.35 — «Все мы немножко лошади» яха художественни фильм. (Духхьашха).
16.50 — Документальни фильма премьера.
17.30 — Йийла рояль.
18.00 — Автопортрет. «Вайи экономикеи».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Донбасса хала денош.
19.30 — Искусствай мастераш. А. Дикий.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Спрут-2» яха телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
22.50 — «Тахан дунен тIа».
23.05 — «Балет, балет».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйриййнара гимнастика.
8.15 — Телевизионни документальни фильм.
9.05 — «Флуераш» яхача халкъа музыка оркестра концерт.
9.55 — Художникех дола дувцараш. И. Васильев.
10.25 — Мультфильмаш.
11.00, 13.00, 22.35 — «Кердадараш».
11.10 — Оаш дехарах. «Четыре танкиста и собака» яха дукха сереш йола телевизионни художественни фильм. 10-гIа сери.
12.05 — Итальянски мотт.
13.10 — «Собственное мнение» яха художественни фильм. (Субтитраща).
14.40 — Цхьан актера театр. Д. Самойлова поэмаш Iоеш РСФСР халкъа артиста М. Казакова.
16.55 — «ИП» (нохчий меттала).
17.05 — «Горизонт» яха берашта дола киноальманах.
17.45 — Документальни фильм.
18.15 — Деша дувла. Назранера совхоз-техникум.
18.20 — «Экономикеи кооперацини».
18.55 — Киножурнал.
19.05 — Информационно-музыкальни программа.
19.30 — Телефильм.
19.50 — КПСС обкоме: партийни вахара хроника.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Халкъа ашараш.
20.30 — Хицара спорта тайпаш. Европа чемпионат. Хи чу кхоссавалар. ФРГ-ра передача.
21.00 — «Ха».
21.45 — Футбол. Дунен халкъашта юкъера турнир. Финал. 2-гIа тайм. Киевера трансляци.
22.45 — «Срез» яха передача.
23.45 — «Iуйриййнара почта». (Юхагойтар).

РАДИО

12 АВГУСТ. ШОАТТА

7.15 — «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.30 — 7.45 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Музыка.
10.40 — «УнахцIено» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 — Дарба ду кооперативо.
13.00 — Сатирически микрофон (гIалгIай меттала).
13.20 — Кердача тайпара уйла яр а болх бар а (нохчий меттала).
13.35 — 13.45 — Музыка (нохчий меттала).
17.15 — Студенчески камерни оркестр.
16.00 — Хозрасчет — сихдалара стимул.
16.15 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

13 АВГУСТ. КIИРАНДИ ГIИШЛОНХОЧУН ДИ.

7.15 — Передачай программа.
7.20 — Республикански газетий обзор.
11.20 — 12.00 — Тийрка тIарча гIалгIазкхий иллеш.
15.15 — 15.30 — «Къахьегамга хьежжа сий а» (гIалгIай меттала).
16.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.40 — 17.00 — ДоттагIлен концерт (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

14 АВГУСТ. ОРШОТ.

7.15 — «Юрта вахар» (гIалгIай меттала).
7.30 — 7.35 — Хоамаш. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Музыка.
8.15 — 8.45 — Iуйриййнара концерт.
9.15 — Дисциплина — лоархIаме фактор (гIалгIай меттала).
9.30 — Халкъа тIахьожам болх беш ба.
9.45 — 10.00 — «Лоамашка тIоа сег». А. Айдамирова книжка тIара дакъа (нохчий меттала).
15.15 — 15.45 — Концерт (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — «Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

Хьамсара новкъостий!

Диц ма ле 1990 шера шоашта

«СЕРДАЛО»

газет ханнахьа яздайта

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Кхоаненга дехкаш тIехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92, Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи. ерей, шоаттеи деношка

СФ05211. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2525.